

37ste ZITTING. — 30 JUNIJ.

LIV. *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)37ste ZITTING.

ZITTING VAN VRIJDAG 30 JUNIJ.

(GEOPEND TEN 11 URE.)

Ingekomen: 1°. regeringsbescheiden; 2°. berigt van een lid dat verhinderd wordt de zitting bij te wonen. — Beraadslaging over het wets-ontwerp tot wijziging van de gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.

Voorzitter de heer **Philipse**.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 32 leden, te weten de heeren:

Taets van Amerongen, van Swinderen, Michiels van Kessenich, van Nispen van Pannerden, van Weel, Smit, 't Hooft van Benthuisen, Cost Jordens, Schimmelpenninck van der Oije, Verschoor, van Rhemen van Rhemenshuizen, van Meeuwen, Hein. Huydecoper van Maarsseveen, van Beeck Vollenhoven, de Villers de Pit  , de Vos van Steenwijk, van Andringa de Kempnaer, Sassen, Tonckens, van der Lek de Clercq, Hengst, van Eysinga, Viruly, Joost van Vollenhoven, Boreel van Hogelanden, Cremers, van Heeckeren van Wassenaer, van Aylva van Pallandt, van Sasse van Ysselt, Beerenbroek en Blankenheim;

en de heeren Ministers van Binnenlandsche Zaken, van Finantien en van Kolonien.

De notulen van het verhandelde in de vorige zitting worden gelezen en goedgekeurd.

De **Voorzitter** deelt mede dat is ingekomen van den Minister van Binnenlandsche Zaken eene missive ten geleide van het verslag omtrent de exploitatie der Staatsspoorwegen over 1864.

Deze missive wordt voor kennisgeving aangenomen en het verslag gedeponeerd ter griffie van de Kamer.

Aan de orde is de behandeling van het WETS-ONTWERP TOT WIJZIGING DER GEMEENTEWET VOOR ZOOVEEL DE PLAATSELIJKE BELASTINGEN BETREFT.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Smit**: Ook thans ondervind ik weder de waarheid van het gezegde dat iedere betrekking hare aangename doch ook hare schaduwzijde heeft; met andere woorden, zoo ik mij eens minder parlementair mag uitdrukken, dat iedere maatschappelijke relatie hare lasten heeft en lusten. Op dit oogenblik verkeer ik in een minder aangename toestand, omdat de last van mijn nog korte parlementaire loopbaan in deze Vergadering mij thans drukt. Uit innige overtuiging toch moet ik dit wets-ontwerp bestrijden en u mijne bezwaren daaromtrent mededeelen. Ik zal dit doen op eenvoudige, opregte wijze, maar te gelijker tijd in het gevoel van die onafhankelijkheid die u, Mijne Heeren, steeds kenschetst; eene onafhankelijkheid die, naar mijne bescheidene meening, ook op deze banken steeds behoort te zetelen.

De bezwaren, die ik tegen dit wets-ontwerp heb, vat ik zamen in vier hoofdpunten, ik acht namelijk dit wets-ontwerp onnoodig, minstens ontijdig; ik geloof in de tweede plaats, dat het niet is in volledige overeenstemming met letter en geest van de Grondwet; ten derde meen ik, dat het in strijd is met de finantieele belangen der gemeenten; en eindelijk, in de vierde, plaats, dat het is in strijd met de finantieele belangen des Rijks.

Ik zeide in de eerste plaats: dit wets-ontwerp is onnoodig, minstens ontijdig, en ik put het argument daarvoor vooral uit de omstandigheid, dat de tegenwoordige gemeentewet mij voorkomt goed, ja zelfs uitstekend te werken. Wat toch is er gebeurd na 1848, toen eene nieuwe orde van zaken zoo te regt werd en moest worden ingevoerd? Toen wenschte men niet ons Rijks- en gemeente-belastingstelsel op een nieuwen voet te brengen, maar men sprak van en wenschte naar herziening en verbetering. Toen was het Rijks-belastingstelsel nog ongedeerd, toen bestonden nog al onze Rijks- en gemeente-accijnzen, en zou eene verdeeling of ruiling van belasting tusschen het Rijk en de gemeenten wellicht veel meer mogelijk zijn geweest dan thans.

De gemeentewet van 1851 stelde noch wilde volledige afschaffing van alle plaatselijke accijnzen, maar heeft alleen regelen willen stellen om de misbruiken, die hier en daar bestonden, te keer te gaan en weg te nemen. Men wilde een verstandig gebruik maken van accijnzen, en misbruiken tegengaan; men wilde een gemengd stelsel van directe en indirecte gemeentelijke belastingen, en daarin is de wet, even als in vele andere opzigten deugdelijk en doeltreffend, bijzonder goed geslaagd. Maar nergens is, zoover mijn geheugen strekt, in de gewisselde stukken van den toenmaligen tijd of in de redevoeringen dier dagen het bewijs te vinden, dat die wet, in hare bepalingen omtrent de gemeente-accijnzen, de brug moest zijn om tot het nu voorgedragen stelsel te komen.

In 1851 was er matiging. Men wilde keering van misbruik; algeheele afschaffing van accijnzen wilde men toen in de verste verte niet. Ik beroep mij vooral, om dit te bewijzen, op de redevoeringen door den Minister van Binnenlandsche Zaken, denzelfden dien wij de eer hebben thans hier te zien, toen gehouden op verschillende tijdstippen en ik geloof dat ik niet onjuist oordeel, als ik beweer dat juist het gematigd en oordeelkundig stelsel liggende in de gemeentewet, de aanleiding geweest is dat die wet is aangenomen. Ja, had men toen kunnen verwachten dat de stappen die thans worden gedaan zoo nabij waren, ik vermoed dat de gemeentewet toen ter tijd niet ware tot stand gekomen.

Ik geloof waarlijk dat dit wets-ontwerp onnoodig is, omdat in zeer weinige gemeenten van ons vaderland accijnzen op de eerste levensbehoefte worden geheven. Wat men in bijna allen heft, is eene belasting op het gedistilleerd en den wijn, hoogst productieve belastingen, die echter de Regering thans maar voor zich wenscht te behouden. Maar ik acht dit wets-ontwerp bovendien onnoodig om den hoogst gunstigen toestand waarin thans ons vaderland en onze gemeenten verkeerden.

Ik wil het u gevraagd hebben, Mijne Heeren, klaagt men thans ergens over den druk der belastingen, daar waar het stelsel van directe en indirecte belastingen bestaat? Nergens. Is er eenige moeilijkheid bij de inning voor het Rijk of voor de gemeenten?

LIV. *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

Ja, somtijds wordt er geklaagd, maar waarover? Over den druk der te hoog opgevoerde hoofdelijke omslagen. De gemeentebelastingen werken onder dit stelsel uitstekend, en als ze maar goed worden gecontroleerd, dan is de opbrengst goed en bestaat er geen sluikerij.

Bovendien worden de Rijksbelastingen volstrekt niet benadeeld door de gemeentebelastingen, want er is thans een juist verband tusschen beide. De directe en de indirecte belastingen staan tot elkander in eene goede verhouding. Het bewijs daarvoor ligt ook hierin, dat de opbrengst der Rijksbelastingen jaarlijks met 4 à 5 ton vooruitgaat. Ik geloof inderdaad dat gematigde gemeente-accijnsen niet schadelijk zijn. De afschaffing van alle plaatselijke verbruiksbelastingen moge wenschelijk wezen, noodzakelijk is zij niet onder de tegenwoordige gunstige omstandigheden. Een inderdaad goed ingerigt finantieel stelsel moet op indirecte en directe grondslagen steunen. Want enkel directe belastingen kan een gemeentebestuur niet, althans op verre na niet overal, innen.

En dat alles moet nu verdwijnen. Er mag geene herziening, geene verbetering, geene trapsgewijze afschaffing zijn; het gemeentebelastingstelsel moet in één slag op een anderen voet worden gebracht. Die sprong is mij te groot, die greep is mij te fors, dat vraagstuk is mij te stout.

Het maakt een onaangename indruk op mij, dat, terwijl wij nog onlangs de bevolking in Suriname en Curaçao begiftigden met constitutionele instellingen, de trouwe Nederlandsche gemeenten nu op finantieel terrein op eens in ijzeren ketenen zullen worden geslagen.

Maar, zegt men, de tollinien moeten verdwijnen, zij zijn voor voortbrenging en consumtie allerschadelijkst. Mijne Heeren, die tollinien zullen en kunnen niet verdwijnen; het Rijk behoudt die overal, en ook daar zullen zij blijven bestaan, waar, krachtens ditzelfde wets-ontwerp, uitzonderingen voor gemeenten zullen moeten worden toegelaten.

De tollinien zullen dus, ik herhaal het, volstrekt niet door het gansche Rijk kunnen worden ingetrokken, en al moge het nu waar zijn dat zij voor een groot deel zullen verdwijnen, dan zal er toch dat groote bezwaar zijn, dat de contrôle, die nu eene dubbele is, eene contrôle van Rijk en gemeenten, slechts eene enkele wordt, en de sluikerij dus zeker zal toenemen. De Minister van Financien zal het mij niet tegenspreken, als ik zeg dat de tegenwoordige goede opbrengst der belastingen, en voor het Rijk en voor de gemeenten, voor een belangrijk deel is toe te schrijven aan de waakzaamheid der gemeente-ambtenaren.

Moge nu, volgens het denkbeeld van andere leden of van de Regering, dit wets-ontwerp niet onnoodig zijn, ik geloof dat het stellig in elk opzicht *ontijdig* is.

De tijd is nog niet daár, om tot eene volkomene afschaffing van de gemeente-accijnsen over te gaan. De gedurige veranderingen en wijzigingen in dit stelsel van den Minister zelven bewijzen dat de zaak nog niet vatbaar is voor eene eindbeslissing. Wil men later tot afschaffing overgaan, dan moet die en in het belang van den Staat en in het belang van de gemeenten trapsgewijze, allengskens geschieden.

Men zegt: zie dan op België, daar is de afschaffing op eens goed gegaan. Ik geloof dat de vergelijking met België volstrekt niet opgaat. Daar drukten de accijnsen veel zwaarder dan in Nederland, en bovendien drukten zij ongelijk. Gesteld zelfs dat dit niet het geval ware geweest, dan heeft België toch getoond de zaak goed te vatten, want de hulp, die aan de gemeenten verleend werd, was afdoende, was een radicale, hulp, en dat is hier het geval niet.

De Regering zegt in een der gewisselde stukken, dat de vraag, of de maatregel, voor vijf jaren in België genomen, nog algemeen wordt goedgekeurd, bevestigend kan beantwoord worden. Ik geloof dat in deze verklaring eenige waarheid ligt, maar dat er toch wel iets op af te dingen is. Mag ik het gehoorde van eene andere zijde gelooven, dan klaagt men thans in België zeer over dien maatregel, en geloof ik dat men zich daar twee maal bedenken zou eer men thans op nieuw tot dien grooten maatregel overging, vooral van wege die gemeenten. De inmenging toch van de Hoge Regering in de gemeentezaken schijnt dermate onhoudbaar te zijn geworden, dat men er zich over beklagt, en de hulp, hoe groot ook, is gebleken niet voldoende te zijn. Men klaagt daar (en dit zal ook hier het gevolg van deze wet zijn), dat de ontwikkeling der gemeenten door den maatregel zeer is belemmerd, en dat de vermenging der Rijks- en gemeentefinancien een bezwaar is, hetwelk men eerst te laat heeft leeren kennen.

Maar ik vind de zaak bovendien *ontijdig*, wanneer 140 à 150 der grootste gemeenten in moeilijkheden zullen geraken. Ik geloof, dat eene zoodanige regeling geene regeling mag heeten, en dat het hulpmiddel, in art. 10 van dit wets-ontwerp nedergelegd,

niet afdoende zal zijn. Ik vraag toch, op welke wijze dat hulpmiddel in het leven zal worden geroepen. De Regering zegt, dat zij uitzonderingen zal maken en de gemeenten zal toestaan af te wijken van deze regeling en nog eenigen tijd voort te gaan met het stelsel, waaronder zij thans leven, eer zij onderworpen worden aan het nieuwe stelsel. Maar wanneer die tijd zal zijn verstreken, zullen die gemeenten zich nog niet kunnen helpen. Zij zullen zich inderdaad nooit goed naar dat nieuwe stelsel kunnen voegen. Ware het vergund om bijv. gedurende tien jaren hoogere belastingen te innen dan noodig zijn voor de uitgaven, welligt dat men er zich dan eenigermate in zou kunnen schikken, omdat men dan met die buitenmatige inningen bestaande schulden zou kunnen aflossen. Maar ik geloof niet, dat dit van wege de Hoge Regering zou kunnen worden toegestaan, noch goedkeuring zou vinden bij Gedeputeerde Staten.

Ik vraag: hoe zal dit art. 255 worden toegepast? Wat zal het *lot* wezen van die uitgezonderde gemeenten? Zullen deze de toekomst gerust te gemoet kunnen gaan? Zullen zij kunnen steunen op de inkomsten van accijnsen, die dan hoogst moeilijk zullen zijn te innen? Bij dezen stouten sprong zullen die gemeenten in het geheel niet te redden zijn. Bij mij staat de overtuiging vast, dat eene algeheele afschaffing van alle verbruiksbelastingen zonder radicale hulpmiddelen, waar die te pas komen, op dit oogenblik *ontijdig* en onjuist is. Juist die onhoudbare toestand van minstens 140 gemeenten, die nog wel tot de grootste behooren, bewijst dat wij thans nog niet zijn gekomen tot het tijdstip waartoe wij wel eens komen zullen, om namelijk alle accijnsen af te schaffen. Op eene voorzigtige, bedaarde, langzame wijze kan men misschien daartoe geraken. Zulk een weg had ik gaarne zien ingeslagen. Thans is het hulpmiddel erger dan de kwaal. Deze wet toch zal den toestand van vele gemeenten nog ongunstiger maken; in een groot aantal zal men de directe belastingen en vooral de opcenten op het personeel op zulk een cijfer moeten brengen, dat de toestand *minstens* niet zeer dragelijk zal zijn.

Mijn tweede hoofdargument tegen deze wet is, dat zij niet is in volledige overeenstemming met de bepalingen der Grondwet. Ik zal niet spreken over hetgeen in eene afdeeling is behandeld, het niet hooren van den Raad van State. Ik voor mij zou hoogst gaarne gezien hebben dat de Raad van State ware gehoord over de groote wijziging van dit wets-ontwerp, bestaande in het verlaten van den afstand van een deel van het gedistilleerd, en het in de plaats daarvan stellen van de opbrengst van bijna de gansche personele belasting. Maar ik geloof met de Regering dat het dikwerf niet mogelijk is bij de vele wijzigingen, die de wets-ontwerpen ondergaan, daarover telkens den Raad van State hooren. Maar er zijn twee andere punten, waaromtrent, mijns inziens, strijd met de Grondwet bestaat, en wel die, waar het geldt de autonomie der gemeenten en het privilege in zake van belastingen. Ik geloof, dat, voor zooveel de toepassing betreft, dit wets-ontwerp niet in volledige overeenstemming met de Grondwet is, met het oog op art. 172, dat voor de betaling van belastingen geen privilege toelaat. Wat gebeurt toch? Hoe verdeelt het Rijk de af te stane som? Men zegt: ik geef aan allen de $\frac{4}{5}$ van het personeel en er kan dus geene sprake zijn van privilege. Is dat zoo zeker, dat aan allen de $\frac{4}{5}$ zullen komen? Is dat zoo zeker, na het antwoord, door den Minister van Binnenlandsche Zaken gegeven op de vragen, gedaan bij art. 1, waarop ik straks terugkom. Ik acht den toestand deze te zijn: een groot getal gemeenten zullen meer ontvangen dan zij noodig hebben en wel tot een gezamenlijk bedrag, dat door een lid in de andere Kamer is uitgereken; ik zal dus hiervan geene melding behoeven te maken. Voor die gemeenten is dus dit ontwerp vermindering van lasten. Andere gemeenten daarentegen ontvangen bij lang niet genoeg om de opbrengsten van hare accijnsen te vervangen. Die gemeenten moeten dus naar andere middelen omzien. Een aantal gemeenten krijgen zonder eenige noodzakelijkheid meer dan tot bereiking van het doel van dezen maatregel noodig is, terwijl ten aanzien van een aantal andere gemeenten juist het tegendeel plaats heeft. Het offer, dat de Staatskas zal brengen, blijft dus voor een gedeelte zonder vrucht. Dat acht ik een *stelsel* om den een meer te belasten en den ander te ontheffen; daarin zie ik geene volmaakte overeenstemming met art. 172 van de Grondwet. Het is opmerkelijk, dat door dezen maatregel het zoogenaamde platteland zeer wordt gebaat, en de steden bovenmate worden gedrukt.

Ik zie ook bezwaar in het niet volledig opvolgen van die artikelen van de Grondwet, waar sprake is van de autonomie der gemeenten in de heffing der plaatselijke belastingen. Ik vind het een bezwaar, dat de plaatselijke autonomie, de vrijheid om in zake van belastingen eigene voorstellen te doen, gansch en al wordt weggecijferd. De gemeenten hebben regt op zelfbestuur, om

LIV. *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

te bepalen, welke inkomsten zij zullen heffen. Ik geloof, dat art. 140 der Grondwet duidelijk is en aan den raad de vrijheid laat om het bestuur van dien tak der gemeente-huishouding zelf te regelen.

Volgens art. 142 der Grondwet moeten de gemeentebesturen beslissen over de invoering, wijziging en afschaffing van plaatselijke belastingen. Van dat zelfbeheer blijft niets over. Alle vrijheid op finantieel terrein zal voortaan verdwenen zijn. Ik geloof dat dit beweren te meer klem erlangt door het antwoord van den Minister van Binnenlandsche Zaken op art. 1. Wat toch is, volgens het verslag der Kamer, de meening van vele leden? Dat bij den afstand door het Rijk van $\frac{4}{5}$ der personele belasting, elke gemeente, die daaraan behoefte heeft, het regt moet hebben het bedrag van die $\frac{4}{5}$ op hare begroting te brengen en dat na de goedkeuring dier begroting door Gedeputeerde Staten de zaak ten einde is. Maar wat lees ik nu in het antwoord van den Minister? „Dat er strijd zou zijn tusschen hetgeen de eerst-ondergetoekende in de zitting van den 22sten en die van den 27sten en 29sten Mei gezegd heeft, kan niet worden ingezien. Bij die verschillende gelegenheden verdedigde hij het gevoelen, dat de artt. 232—234 van plaatselijke belastingen sprekende naar de letter niet toepasselijk zijn op de besluiten, waarbij over het $\frac{4}{5}$ der personele belasting beschikt wordt, maar dat gelijke reden, als die den wetgever krachtens art. 142 der Grondwet leidde om 's Konings goedkeuring op de heffing van plaatselijke belastingen te vorderen, evenzeer voor de goedkeuring van het raadsbesluit tot beschikking over een deel van het personeel pleit.” Het komt mij voor dat zin en strekking van dit antwoord zijn dat de *Koninklijke goedkeuring* op het raadsbesluit moet worden gevraagd. Is dit waar dan veranderen de geheele $\frac{4}{5}$ van de Rijksbelasting in eene plaatselijke belasting en komen al de moeilijkheden en bezwaren omtrent den census, waarover zoo veel in de andere Kamer is gesproken, weder in volle kracht te voorschijn.

Ik blijf dus gelooven dat dit ontwerp niet geheel voldoet aan de eischen der Grondwet, die Grondwet, welke door de wetgevende magt bovenal moet worden nageleefd. Wanneer men de grondwetsartikelen op eenvoudig en inderdaad niet gezochte wijze uitlegt, dan is het zeker waar het de Grondwet uitdrukkelijk bepaalt, dat de gemeentebesturen naar plaatselijke behoefte plaatselijke belastingen kunnen uitschrijven onder 's Konings goedkeuring, maar dat zij niet toelaat dat de Rijkswetgever de belastingen, die voor eene gemeente noodig zijn, tot in de kleinste bijzonderheden zal bepalen. De woorden: *algemeene regelen* moeten, naar ik geloof, in den meest eenvoudigen zin worden opgevat en laten, dunkt mij, niet toe in eene wet zoodanige bepalingen op te nemen, waarbij een verbod voor de heffing van eene geheele categorie van belastingen wordt gesteld.

Ten derde zeide ik dat bij mij vooral daarom ook groot bezwaar tegen dit wets-ontwerp bestaat, omdat het in strijd is met het waarachtig belang der gemeenten. Dat belang eischt orde en regelmaat in hare finantien; *zonder dat, geen bloei*, en dat het finantieel beheer thans goed is; dat de regelen waaronder wij thans leven uitstekend werken, wordt juist bewezen door den bloei en de welvaart die nu overal in den lande heerschen. Die orde en die regelmaat, dat ordelijk finantieel beheer loopen groot gevaar door dit wets-ontwerp; daardoor zal, gelijk ik reeds zeide, het finantieel terrein in 150 gemeenten in hoogst ongunstigen toestand geraken.

Dit kwaad is niet het eenige: in vele gemeenten zal van nu aan een term, eene grens gesteld worden aan allen mogelijken vooruitgang en aan te brengen verbeteringen. Juist dat stelsel van gemengden aard, de helft directe en de helft indirecte belastingen, heeft zanengewerkt tot dien bloei en die welvaart. Ik erken dat de theorie dit beweren wraakt, doch, Mijne Heeren, ik beroep mij op de praktijk en op uwe ondervinding, en vraag dan, of het onwaar, of het onjuist is dat onder het tegenwoordig stelsel overal bloei en welvaart heerschen in de gemeenten waar nog accijnsen worden geheven, en omdat men ze niet kan missen, en omdat de gemeenteraden zich er wel bij bevinden. In die gemeenten daarentegen, waar men, zonder op het einde te letten, vóór eenige jaren te haastig is geweest in het afschaffen en wijzigen der accijnsen, heeft men de wrange vruchten geplukt van dat niet bezadigd overleg.

Accijnsen zijn noodig, zoowel voor het Rijk als voor de gemeenten: zij strekken om een deel der bevolking kleine lasten te doen dragen, die anders niet direct daarvan zouden kunnen worden gevorderd; maar vooral strekken zij om op eene zeer eenvoudige schaal toch iets te vragen van hen, die anders welligt niets in de algemeene lasten zouden bijdragen, terwijl grooter directe last, de hoofdelijke omslagen, — zoo als ook betaamt — drukken op de meer gegoeden. Het misbruik van hoog opgevoerde accijnsen keur ik zeer af, maar gebruik maken van lage accijnsen, doch niet op

eerste levensbehoeften, en van lage indirecte belastingen, komt mij voor van een goed finantieel doorzicht te getuigen.

Maar er is meer. Die gemeenten, waarin dit stelsel nu zoodanig drukkend zal werken, zijn reeds gebracht tot uitputting door de afschaffing van den gemeente-accijns op het gemaal. Men moet ook niet vergeten in het belang van de gemeenten, dat hoe hooger bij hoofdelijke omslagen de aanslagen klimmen, hoe moeilijker die omslagen zijn. De kring wordt dan toch gedurig kleiner hoe verder men zich beweegt. Al die becijferingen, hoe veel er maar per ziel te betalen zij, beduiden weinig; hetgeen echter in mijne schatting veel te beduiden heeft is, dat men op het laatst in elke gemeente ontzaggelijk weinig zielen vindt, die *veel* betalen kunnen. Het gevolg van dit stelsel voor de finantien der te zwaar gedrukte gemeenten zal zijn, dat het gebied van de regtstreeksche belasting-heffing zal worden uitgeput: dat er geen voldoende inkomst zijn zal, omdat velen den te zwaren last niet zullen *kunnen* betalen. Ik vrees ook dat wanneer de druk te zwaar wordt, de gegoede ingezetenen de steden zullen verlaten en zich naar het platteland zullen begeven. Het valt niet te ontkennen, dat er zeker wel eenige waarheid ligt in het gezegde, en de ondervinding heeft dit bij hoofdelijke omslagen altijd geleerd, dat twee, drie of vier personen in kleine gemeenten eigenlijk den sleutel van de gemeentelijke schatkist in handen hebben door verblijf of vertrek. Maar er is meer, dat voor de gemeenten deze wet onaannemelijk en gevaarlijk maakt. De band toch, die thans tusschen de finantien van de gemeenten en die des Rijks zal worden daargesteld, komt mij inderdaad hoogst bedenkelijk voor, bepaaldelijk voor de gemeenten. Dat verband maakt toch den bloei van de gemeenten thans geheel afhankelijk van den bloei en de welvaart van de finantien des Rijks. Het is nog zoo lang niet geleden, wij allen hebben het beleefd, wanneer men zich maar terugdenkt in de jaren 1830 tot 1844, dat er geen bloei was in de finantien des Rijks, want het woord staatsbankroet werd zelfs gefluisterd en uitgesproken, en dat er wel was bloei en welvaart in de finantien der gemeenten; en wij weten nog allen dat door eene bewonderenswaardige greep in 1844, uitgedacht en uitgevoerd door een schrander en doortastend staatsman, die door de edele, vrijwillige opoffering der Nederlandsche bevolking werd gesteund, de redding van 's Rijks finantien is tot stand gebracht en dat die regeling de grondslag is geweest van lateren finantielen bloei. En zullen wij dan nu ophouden bedaard en voorzigtig te zijn?

Ik herhaal nog eens, van 1830 tot 1844 was de toestand onzer Rijksfinantien in den allerellendigsten toestand. In de laatste 20 jaren zijn zij in den meest gunstigen toestand geraakt.

Maar zullen nu de uitkomsten der Rijksfinantien altijd zoo voorspoedig zijn? Kan men na dien voorspoed van 20 jaren niet wel eens tegenspoed verwachten? Zal altijd welvaart ons deel zijn? Is er altijd voorspoed in de wereld? En als er ongunstige jaren komen, zal het Rijk dan immer dien afstand aan de gemeenten kunnen doen, zal dan niet bij den minsten tegenspoed aan de gemeenten moeten worden ontnomen, wat men haar had afgestaan, en zal dan niet haar finantieel toestand reddeloos zijn voor altijd. Ik geloof dat ook uit dit oogpunt de aanneming van dit wets-ontwerp bezwaar oplevert.

Nu is er nog een ander bezwaar. Dit wets-ontwerp heeft, volgens de Regering, de strekking om de gemeenten spaarzaamheid te leeren. In de gewisselde stukken lezen wij dat de gemeentebesturen moeten gedwongen worden tot *gepaste spaarzaamheid*. Als of die gemeentebesturen niet spaarzaam waren; als of hun beheer niet zoo zuinig is dat het bijna hier en daar aan het bewonderenswaardige grenst!

Maar, zal men zeggen, de uitgaven zijn toch verbazend uitgezet. Door wie zijn zij uitgezet? Door de wetgevende magt, op voorstel van de hooge Regering. Ik keur die uitzetting van vele dier uitgaven niet af; ik wraak die niet, maar denkt, Mijne Heeren, wanneer gij u op het terrein van de gemeente-uitgaven begeeft, aan de eischen van de wet op het lager onderwijs, die in sommige plaatsen 4 à 5 kapitalen meer vorderen dan vroeger; denkt aan de inderdaad goede wet op het middelbaar onderwijs, die groote opofferingen van vele gemeenten vergt; denkt ook aan die ongelukkige werking van de armenwet, die maakt dat de sleutel der gemeentelijke schatkist elders berust.

Wanneer men aan de gemeentebesturen zegt: „wordt spaarzaam”, dan is die berisping niet verdiend, en, mogt zij verdiend zijn, dan acht ik het niet vloeiend voor het kiesstelsel en de kiezers, die gedurende jaren somtijds met bijna algemeene stemmen dezelfde leden naar de gemeenteraden afzenden, te zeggen dat zij verkwesters kiezen.

Doch juist die gemeenten, aan wie vier vijfden van het personeel en $21\frac{1}{2}$ opcenten op de grondbelasting worden geschonken, zonder dat zij het behoeven, zullen tot weelde en noodlooze uitgaven

LIV. *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

worden geleid. Immers al wat in zulk eene gelukkige gemeente een gemeenteraad bepaalt tot bezuiniging in de plaatselijke uitgaven, is voor de ingezetenen zonder eenig belang, want wat de gemeente minder behoeft van de vier vijfden van het personeel, behoudt het Rijk, en de ingezetenen betalen dus niets minder.

Voor die gemeenten dus is dit ontwerp inderdaad gevaarlijk, omdat het haar voedsel zal geven tot woelde en noodeloze uitgaven.

In de laatste plaats meen ik, dat dit ontwerp in strijd is met het ware financiële belang des Rijks.

Wat toch gebeurt er? Nadat de hoeksteen van ons indirecte stelsel, de gemaalbelasting, voor eenige jaren is afgeschaft, zal ook thans de hoeksteen van 's Rijks directe inkomsten, de personele belasting, vervallen. Waardoor nu zal dat offer worden vervangen? Grootendeels (ik stel mij nu eens op het terrein van de Ministers) door de hoogere belasting op het gedistilleerd, die voor meer dan de helft in de plaats van de weg te schenken personele belasting treedt. Welke bepaalde zekerheid bestaat er, dat die bron mild zal vloeijen? Ik geloof, het gebruik van gedistilleerd zal door dit wets-ontwerp zelf niet verminderen; maar wat schade kan doen aan die bron van inkomsten is, dat de hooge Regering de krachtige waakzaamheid en controle van de gemeentebesturen zal missen.

Er is meer. Hoe veel adressen worden tegenwoordig in het Rijk geteekend, om aan de hooge Regering te vragen: weer dat misbruik! Die adressen ademen een gezonden zin, zij getuigen nog van een waarachtigen Nederlandschen geest, van de goede bedoeling om die kanker en pest die aan de maatschappij knaagt, dien oorsprong van zoo veel kwaad, te weren. Maar als nu de Regering met edele bedoelingen toegeeft aan dat verzoek, zal daarvoor die inkomst niet lijden? Is het equivalent dus verzekerd? Ik geloof het niet.

In de tweede plaats. Het offer van bijna 7 miljoen, dat de Staat nu brengt (over de equivalenten zal ik aanstonds spreken), maakt ons meer afhankelijk van de Oost-Indische baten. Wij hebben het zoo menigmaal gehoord en de Minister van Financien heeft het zoo dikwijls gezegd: maakt u toch zooveel mogelijk los (en dat was een zeer juist woord) van de Oost-Indische baten; zij mogten eens later niet meer zoo ruim vloeijen. Maar wat nu? Het offer dat het Rijk nu brengt maakt ons te afhankelijker, vooral met het oog op verdere afschaffing van 's Rijks accijnsen of op het aanleggen van groote werken.

De equivalenten. In ons Verslag komt eene becijfering voor, die ik niet geheel zal wraken, doch het zijn cijfers op het papier, en zoo ligtelijk als deze kunnen nedergesteld worden, kan een dissident er bezwaren tegen opperen. Ik voor mij vind er bezwaar in. Laat ons die *equivalenten* eens bezien. Omtrent het *gedistilleerd* heb ik reeds gezegd: meerdere sluikerij en mindere controle, en gevaar dat er te gemoet zal moeten worden gekomen aan de billijke wenschen om het misbruik te keeren; dit zal het gedistilleerd eer minder dan meer doen opbrengen.

Maar nu de *suikerbelasting*. Ik zal niet terugkomen op vroegere discussien; ik heb den grootsten eerbied voor eene gevallen beslissing, maar als nu toch eens bleek dat er eene misrekening heeft plaats gehad, hetgeen zoo vreemd niet zou zijn, omdat bij suikerbelasting tot nu toe altijd misrekening is geweest, als die belasting de 3 1/2 miljoen eens niet opbragt, hebben wij dan niet voor ons de loyale verklaring van den Minister van Financien, dat hij op dat cijfer, op dat minimum van opbrengst, zal terugkomen, opdat de raffineurs niet de slagtoffers worden?

De wijn. Over vier jaar zal een cijfer van f 528,000 geheel wegvallen, met nu reeds jaarlijks afnemende inkomst op dit middel door het aanstaande, misschien wenschelijke Fransche tractaat. En wordt dit ontwerp wet, dan zal menig goeide, of schijnbaar goeide in sommige door hoofdelijke omslagen te zwaar gedrukte gemeenten wel een anker wijn minder gebruiken. Het verbruik zal dus niet vermeerderen.

Over de *thee* en het *geslagt* wil ik niet oordeelen. Maar als men aandachtig de zaken nagaat, zal men zien dat het thans nog zeer onzekere equivalenten zijn.

Eindelijk. Ik geloof dat in het waarachtig finantieel belang van het Rijk deze wet geen gelukkige greep kan worden genoemd, omdat men niet moet vergeten dat de gewone huishouding in Nederland tot nog toe jaarlijks een tekort heeft van 9 à 10 miljoen. Bij individus ziet men in het algemeen een tekort niet gaarne en men berispt hen, maar voor het Rijk schijnt de Regering thans in dit opzicht niet schroomvallig te zijn. Als nu eens de baten uit Indie niet meer ruim vloeiden, zou het dan mogelijk zijn dat men met de gewone middelen het evenwigt tusschen ontvangsten en uitgaven zou kunnen bewaren? Ik ben zeker van het tegendeel. Ziedaar, Mijne Heeren, mijne meening over dit zoo belangrijk wets-ontwerp ontwikkeld. Ik heb opregt die meening gezegd. Ik zal tegen deze wet stemmen.

De heer **Schimmelpenninck van der Oije**: Ten opzichte van de meeste der bedenkingen van den vorigen geachten spreker denk ik eenstemmig met hem, niet ten opzichte van alle. Hij is eenigzins te ver gegaan. Toch zal ik uit zijne rede aanleiding vinden tot bekorting; iets waarbij de Vergadering niet zal verliezen. Bij de behandeling der geneeskundige wetten had ik in de laatste weken alles nagelezen, wat in den jongsten tijd geschreven en gezegd was. Ik kon mij moeilijk voorstellen, dat die dictatoriale wetten hier zoo gemakkelijk zouden worden aangenomen. Hier was ik tot de elfde ure in onzekerheid omtrent hetgeen mij te doen stond, want strijdig met hetgeen de vorige spreker zeide, geloof ik dat de Ministers de oplossing van menige beschouwing zullen vinden.

Gelijk gij vermoeden kunt, en dat deden wellicht allen, heb ik in de eerste plaats het oog gevestigd op het gewest, dat mij herwaarts zond. Van 115 gemeenten in Gelderland zijn er ruim honderd, die, wanneer zij het oog niet vestigen op de verre toekomst, wellicht ten gevolge van deze wet dadelijk aanzienlijke voordeelen zullen trekken. Accijnsen zijn voor mij ten platten lande onvoorwaardelijk afkeurenswaard, maar omgekeerd wenschelijk en onmisbaar in de steden, als men daar geene veel onverdragelijker lasten wil opleggen. Dat is de reden, waarom ik een voorstander van de afschaffing van den accijns op het gemaal ben geweest, ofschoon die accijns op zich zelf niet drukkend was. In de provincie mijner inwoning zijn, geloof ik, slechts drie gemeenten, die direct zwaar door deze wet worden gedrukt. Ik noem Harderwijk, Nijmegen en Arnhem. Maar wat nu waar in de toepassing is ten opzichte van die ruim 50 000 zielen, geldt nog meer met het oog op andere provincien. Daar zullen groote en onoverkomelijke bezwaren ontstaan, met name in Holland en Zeeland, als de Minister mij althans niet kan uitleggen welke middelen er bestaan om aan de gemeenten gelegenheid te geven om zich te redden. Het is mij niet duidelijk hoe dat zal gebeuren. Zelfs in kleine gemeenten als Harderwijk, en zelfs te Nijmegen, acht ik dat hoogst bezwaarlijk en zelfs ondoenlijk in groote gemeenten, als 's Gravenhage, Amsterdam enz.

Maar er is een ander bezwaar tegen deze wet, waarop ik de aandacht van de Ministers vestig. Dat geeft mij aanleiding eene vraag aan de Ministers van Binnenlandsche Zaken en aan den Minister van Financien te doen. Er zijn in Gelderland, en ik geloof in meest alle provincien, kleine gemeenten, waar men de 4/5 van het personeel volstrekt niet noodig heeft, waar men volstaan kan met den bestaanden toestand en waar men dus eene aanzienlijke bate zou hebben. Nu weet ik wel, dat men daardoor aanleiding zou vinden om een beter schoolwezen, betere wegen en andere zaken tot stand te brengen, waarvoor men de uitgaven tot dusverre achterwege moest laten. Maar ik weet ook, dat het niet wenschelijk is, tot noodeloze weelde te vervallen en duurzaam in de gemeenten uitgaven te bestendigen die onnoodig zijn.

Nu vraag ik aan den heer Minister van Financien, waarom die gemeenten, zonder eigenlijk regt van de schatkist, noodzakelijk te drukken? Wanneer dat 1/5 van het personeel, dat gij u hebt voorbehouden, een fixum daarstelt, en zoo gij zegt, dat de overige 4/5 geheven zullen worden naar mate van de behoeften van de gemeente, kan dan niet zoodanige gemeente, die aan het personeel geene behoefte heeft, van het heffen van de personele belasting ontheven worden? Ik geloof dat uit een finantieel oogpunt daartegen geen bezwaar bestaat en dit een voordeel ware, omdat zij anders betalen uit hunne particuliere plaatselijke kas ten behoeve van 's Rijks schatkist, want de gemeenten, die het geld niet noodig hebben, zullen het meerdere in de schatkist storten. En bovendien vraag ik aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, hoe hij het maken zal met die vier vijfde gedeelten? Bij het opmaken der begrooting heeft een gemeentebestuur niets met den Minister te maken, maar enkel met Gedeputeerde Staten. Keuren dezen de begrooting goed, dan wordt de begrooting in het geheel niet aan den Minister voorgelegd. Dit is alleen het geval wanneer er geene overeenstemming bestaat tusschen de gemeente en Gedeputeerde Staten. Dan, alleen dan wordt de beslissing aan den Minister van Binnenlandsche Zaken overgelaten. Ik vraag, of deze opvatting juist is en de gemeente hare begrooting zal kunnen vaststellen zonder tusschenkomst van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dan wel of wet en Grondwet hierbij ondergeschikt zijn aan een eenvoudige besluit.

De quaestie der equivalenten komt hier ook vooral in aanmerking. In de gegeven omstandigheden kan geene afschaffing van belastingen plaats hebben dan tegen equivalent. De vorige redenaar heeft gezegd dat het voor 150 gemeenten moeilijk zal zijn in de afgeschafte gemeente-accijnsen te voorzien. Ik geloof dat dit cijfer wel wat groot is, maar er in elk geval wel een 50tal gemeenten zijn die door dezen maatregel in moeilijkheden zullen geraken. Hoe zal men daar in het tekort voorzien? Ik maak hier het terrein voor

LIV. *Wijziging der gemeenterwet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

de Ministers zeer gemakkelijk, want waarschijnlijk zullen zij zeggen: gij spreekt over onderstellingen, die niet bestaan. Gaarne zou ik echter van den Minister van Financien vernemen, ofschoon ik niet wil zeggen dat die verklaring mij onvoorwaardelijk vertrouwen zal inboezemen, dat door deze wet de vrees niet behoeft te bestaan dat wij hierbij gaan naar eene belasting op het inkomen en op de kapitalen. Het is het *abc* van de staathuishoudkunde dat ieder moet betalen naar mate van zijn inkomen. Ofschoon in het afgetrokkene er geene betere belasting is dan deze, zoo is zij in de toepassing hoogst moeilijk. Ik geloof niet dat het ooit mogelijk zal bevonden worden eene juiste evenredigheid voor die belasting te vinden. Daarom heeft men zeker in alle landen der wereld getracht het evenwigt tusschen ontvangsten en uitgaven in eene veelheid van belastingen te vinden. Alleen heeft men in exceptionele toestanden, bij voorbeeld in geval van oorlog, een oogenblikkelijk equivalent in die belasting gevonden, gelijk op dit oogenblik in Engeland.

Voor een land als het onze, waar behalve de kapitalen van grondeigendom en nationale effecten, veel grootere kapitalen van nijverheid, handel en vreemde effecten bestaan, is het zeer moeilijk dat doel te bereiken zonder eene belasting die op zich zelve reeds bedriegelijk is en nogtans onmisbaar zou zijn, namelijk een direct successieregt van vader op zoon, welk regt men steeds heeft bestreden, en dat bovendien toch geen waarborg genoeg geeft, omdat er dan veel met de warme hand zal overgaan. Het is thans het oogenblik niet daarover uit te weiden; ik opper alleen de gegronde vrees dat deze wet allengs zal leiden tot eene inkomstenbelasting.

Dat men als equivalent eene belasting op de thee legt kan ik beamen; deze toch is niet zoo zeer een volksdrank als de koffij; doch ik verwonder mij er over dat de Regering ook het oog heeft gevestigd op het vleesch.

Welke is de oorzaak van de kracht der Engelsche natie? Dat zij meer bloed en meer spieren heeft, waartoe haar voedsel, vleesch en bier, aanmerkelijk bijdraagt. Er werd reeds voorgesteld ons bier hooger te belasten, en 40 opcenten te heffen van het geslagt, en zulks nadat in de Tweede Kamer zoo herhaaldelijk is aangedrongen om de belasting op het vleesch zelfs vóór die op het gemaal af te schaffen. Ik beken niet te begrijpen hoe de Minister op de gedachte is gekomen, juist die belasting op den voorgrond te stellen. De Minister zal wellicht zeggen, dat dit onafhankelijk kan blijven van deze wet, daar dit punt aanleiding zal geven tot eene speciale wet, doch bij de aanneming dezer voordragt moeten wij toch weten welke equivalenten daarbij in aanmerking zullen komen. Waarom geen ander equivalent gevraagd, een equivalent dat uitmuntend zou zijn, ofschoon verscheidene heeren van den handel zich bepaald daartegen verzetten zouden. Ik bedoel een artikel van louter weelde dat geheel kan gemist worden, howel ook ik mij daarvan bedien. Eene belasting daarop zou toch gemakkelijk het dubbele opbrengen van hetgeen men thans uit het geslagt en de thee trekken wil. Ik bedoel den tabak. Verbeeldt u, Mijne Heeren, dat 100 miljoen cigaren worden gerookt en dat elke cigar is belast met een halven cent, dan heeft men reeds eene veel hogere belasting. Ik ken de bezwaren hieromtrent van den handel en de nijverheid, doch ook de veel zwaardere welke ten aanzien van andere belastingen bestaan. Zullen de opbrengsten wanneer men de consumtie van den tabak belast, niet grooter, zelfs bij minder hoogen aanslag, zijn dan in andere opzichten? Men meent dat men ten opzichte der equivalenten zeker van zijne zaak is; het is mogelijk, maar ik moet bekennen, dat hoezeer ik hoop dat de vrees van mij en van den vorigen redenaar ongegrond zal zijn, ik toch niet zoo gerust ben omtrent de duurzame uitkomsten die ons beloofd zijn. Ik herinner mij voor veertig of vijftig jaren de schromelijkste smokkelarij gezien te hebben op de grenzen bepaaldelijk van aardappelenfoesel of sterken drank; de Minister gevoelt zich nu sterk die tegen te kunnen te gaan, maar ik vermeen, dat wanneer hij daartoe zelfs het geheele leger gebruiken wilde, dit niet zal gelukken. Er is niets zoo gemakkelijk te smokkelen als jenever, en de darmen die de smokkelaars om het lijf slaan zullen van dien aard worden, dat men op den duur de belasting zal kunnen ontdruken.

Wat de kolonien betreft vrees ik, met een oog op gindschen toestand, dat gindsche baten, ons binnen weinige jaren zullen ontvallen. Wat nu de suiker betreft, moet ik opmerken, dat de berekening van drie en een half miljoen door den Minister gemaakt aanvankelijk mogelijk gemakkelijk zullen te vinden zijn; er is zelfs door een ambtenaar eene berekening gemaakt volgens welke die belasting veel grooter zal zijn, wellicht een of twee miljoen meer zal bedragen.

Wanneer men het oog slaat op de vorderingen die in de werktuigkunde en de chemie gemaakt worden, dan vrees ik dat de

hogere opbrengst van de belasting geen langen duur zal hebben; stelt men er tegenover dat de behoeften voortdurend veel grooter zullen worden dan berekend wordt, ik noem daarentegen de beetwortelsuiker uit den vreemde. En wat de behoeften betreft, is het waar, de Minister van Binnenlandsche Zaken kan te regt zeggen: er zijn reeds een en zestig millioen voor de spoorwegen toegekend, en de tien millioen voor het volgend jaar vinden wij uit overschotten zeker; er is ook reeds voorzien in de rentebetaling, zoo die noodig mogt zijn, voor de doorgraving van Holland op zijn smalst; maar wat blijft nu over?

Bij de weelde die er heerscht in het aanleggen van spoorwegen zijn er ten minste nog dertig millioenen noodig; dan zal nog de weg van Groningen over Assen naar Meppel tot stand moeten komen; dan zal men ook er op aandringen om acht à tien millioen beschikbaar te stellen voor den brug over den Moerdijk; en voortdurend zal men blijven betalen, als het ten minste doorgaat, voor Holland op zijn smalst, en eveneens zal men een millioen moeten geven voor het Paleis voor de Staten-Generaal, zoo dit ooit tot stand komt. Ofschoon ik nog meer zou kunnen opnoemen, is het aangevoerde voldoende voor mij, hoezeer ik erken het goede van deze wet voor vele gemeenten en speciaal tijdelijk voor de gemeente mijner inwoning, om mij den moed te benemen om deze wet aan te nemen, en mij te nopen tegen deze wet te stemmen.

De heer **Vitruy**: Mijnheer de Voorzitter, er behoort moed toe om na de welsprekende redevoeringen van heden morgen het woord te durven voeren. Het is dan ook alleen het gewigt van het wets-ontwerp dat mij noopt mijne stem te motiveren.

Van het beginsel waarvan dit ontwerp van wet uitgaat ben ik een voorstander en zie met genoegen dat zelfs tegenstanders dezer wet haar beginsel huldigen. Het is een goed principe, wanneer het in praktijk te brengen is, dat de gemeentebesturen de kosten hunner huishouding door directe belastingen bestrijden en aan het Rijk het heffen van accijnsen overlaten. Daaruit volgt dat ik geen bepaald tegenstander van verbruiksbelastingen ben. Zonder accijnsen kan ik mij geen goed belastingstelsel voor het Rijk denken. Wanneer de Staat ook alléén zijne toevlugt tot directe belastingen nam, zou voorzeker de last, door een deel der inwoners te torschen, te zwaar worden. Accijnsen, geheven door het Rijk, zoo min mogelijk op de eerste levensbehoeften, acht ik heilzaam.

Aangenaam was het mij, uit het antwoord op ons verslag en de redevoeringen van de heeren Ministers, bij den anderen tak van wetgeving gehouden, te vernemen, dat zij dezelfde denkbeelden koesteren en er niet op bedacht zijn om, zonder accijnsen, ook de Staatsuitgaven te dekken.

Bij de gemeenten zijn verbruiksbelastingen niet aan te raden, daar zij het land met tollinien doorsnijden van veel meer bezwarenden aard dan Rijks-accijnsen dit doen voorts een hoogst onzedelijken sluikhandel, die niet te keeren is, in het leven roepen, en eindelijk zoodanige perceptiekosten noodig maken, dat deze in geene billijke verhouding staan tot de opbrengst der belasting.

Bezit men de overtuiging dat afschaffing van gemeente-accijnsen hoogst wenschelijk is, dan heeft men slechts bij de beoordeeling dezer wet te onderzoeken, of het middel dat de Regering aan de hand geeft om daartoe te geraken voldoende is, om de gemeentebesturen te noodzaken dit beginsel in praktijk te brengen, zonder te veel van 's Rijks schatkist te eischen.

Bij dit onderwerp vrees ik het laatste niet in die mate als de geachte sprekers, die het woord voerden, het doen, en geloof dat wel nimmer de groote maatregel zal in te voeren zijn met minder opofferingen van 's Rijks schatkist.

Het ligt in den aard der zaak dat de gemeentebesturen met geen mogelijkheid de accijnsen kunnen afschaffen wanneer niet het Rijk een gedeelte zijner directe belastingen afstaat. In den laatsten tijd zijn de uitgaven der gemeenten steeds gestegen en steunt de huishouding in vele hunner zoodanig op de verbruiksbelastingen, dat geen afschaffing denkbaar is zonder krachtdadige bijstand, en de bijstand nu, Mijnheer de Voorzitter, dien de Regering aanbiedt, is, hoe aanzienlijk die ook zijn moge, voor verscheidene gemeenten nog niet voldoende.

Dit is naar mijne meening de schaduwzijde van het wets-ontwerp, en daaromtrent ben ik het volkomen eens met den geachten spreker die heden het debat opende. Met het vorig ontwerp, waarbij de helft van het personeel benevens een gedeelte van de opbrengst van het gedistilleerd werd afgestaan, was ik meer ingenomen. Ware dit wet geworden dan zou het aantal gemeenten, dat nu in moeilijkheden komt, minder groot zijn.

Er zijn gemeentebesturen, en daaronder behoort ook dat der stad mijner inwoning, die niet dan met groote inspanning zich zullen kunnen helpen, en al wordt voor eenige jaren art. 10 op

LIV. *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

hen toegepast, dan zal het hun, wanneer de termijn verstreken is, groote moeite en opoffering kosten om de indirecte belastingen vaarwel te zeggen.

Wilde ik het onderwerp afstemmen, dan zou het op grond zijn dat het equivalent te gering is.

Toen de Regering het zoo even genoemd ontwerp introk, zou ik gaarne gezien hebben dat zij een ander middel had uitgedacht om ook in het bezwaar van de gemeenten die te kort komen te voorzien, al had dit nog eenige meerdere opoffering aan 's Rijks kas gekost. Ik zou mij dit getroost hebben en bereid geweest zijn om des noods mijne stem te geven aan den een of anderen nieuwen Rijksaccijns. Ik wil daarmee niet verstaan hebben eene hoogere belasting op het geslagt. Daarmede dweep ik niet. Met den geachten laatsten redenaar, zou eene belasting op tabak, mij meer toelagchen.

Als ik mijne stem aan dit wets-ontwerp geef, dan moet ik over het door mij genoemde bezwaar heenstappen; een bezwaar dat mij lang heeft doen wankelen of ik dit wets-ontwerp al of niet zou aannemen.

De Regering had mij te gemoet kunnen komen door in deze wet reeds op te geven de gemeenten waarop art. 10 zal toegepast worden, benevens de wijze waarop dit zal geschieden. Dan ware tevens voorzien in de ongerustheid van vele gemeentebesturen die hunne finantien ernstig bedreigd achten en geen kans zien om zich te redden in den korten tijd, dien de wet voorschrijft. Voor hen hangt nu alles af van later in te dienen wetten. Zij zijn onzeker, of de Regering de uitzondering op hunne gemeenten zal toepassen en, algeschiedt dit, of die door de Ver- tegenwoordiging zal goedgekeurd worden.

Wanneer ik deze wet aanneem, dan geschiedt dit op drie consideratien:

1°. om het beginsel, waarvan dit ontwerp uitgaat, hetwelk ik ten hoogste toejuich;

2°. omdat ik geloof dat men, als deze wet verworpen wordt, verplicht zal zijn daarop terug te komen, en dan zou het kunnen geschieden, bij minder gunstigen toestand van 's Rijks schatkist, dat de gemeenten niet eens dat verkregen, wat haar nu wordt afgestaan.

Vergeten wij het toch niet, Mijnheer de Voorzitter, dat afschaffing van gemeente accijnsen een nationale wensch is, dat de publieke opinie die eischt, geene Regering op den duur daartegen bestand zal zijn.

In België is het pleit reeds beslist: slechts weinige steden in Engeland heffen indirecte belasting en zelfs in Frankrijk gaan stemmen op om de gemeente-accijnsen af te schaffen; en eindelijk

3°. omdat deze wet in een naauw verband staat met een te sluiten handelstractaat met Frankrijk.

Daaraan hebben handel en nijverheid eene groote behoefte. Nederland kan zich in dat opzigt door andere Staten niet voorbij laten streven, bekend is het dat het tractaat niet kan gesloten worden zonder het belastingstelsel van de meeste gemeenten aan te tasten. Frankrijk dringt op vermindering van belasting op wijn aan; zonder deze concessie te doen, valt aan het handelstractaat niet te denken. Dit moeten wij voorkomen, en ons zoo noodig daarvoor opoffering getroosten.

Wordt deze wet aangenomen, dan vertrouw ik dat de Minister van Binnenlandsche Zaken vrijgevig zal zijn in de toepassing van art. 10 van het ontwerp. Dit kan de Regering, meen ik, gemakkelijk doen, daar de uitzondering aan eenige gemeenten toe te staan slechts tijdelijk zal zijn, en eenmaal het beginsel, waarvan dit wets-ontwerp uitgaat, ten volle zal toegepast worden.

De **Voorzitter** deelt mede dat de heer Fransen van de Putte, door eene ongesteldheid, hem dezen nacht overkomen, verhinderd is de vergadering van heden bij te wonen.

Dit bericht wordt voor kennisgeving aangenomen.

De vergadering wordt voor een kwartieruurs geschorst.

De beraadslaging over het wets-ontwerp tot wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft wordt daarop hervat.

De heer van Rhemen van Rhemenshuizen: Nu deze wet tot ons gekomen is, zal ik er waarschijnlijk voor stemmen, ofschoon ik de aanbieding liever niet gezien had. Gedeeltelijk deel ik in de door de eerste sprekers van dezen morgen geopperde bezwaren

niet, gedeeltelijk wel. Wij leven, Mijnheer de Voorzitter, sinds 1848 niet in een tijd alleen van vooruitgang en van verbetering, maar van geheele herschepping, zoo als ik bij eene vroegere gelegenheid reeds zeide. De wensch is niet om bestaande misbruiken weg te nemen of te verhelpen, maar om alles te herscheppen: vernieuwen is de geest van den tijd. Maar dat herscheppen, dat vernieuwen valt niet altijd gelukkig uit. Ik zou kunnen wijzen op de wet op 't armwezen van 1818, die, geheel herschapen, thans door duizend gemeentebesturen boven de bestaande teruggewenscht wordt.

De onderwijswet van 1806 had met hare te verhelpen gebreken een welverdienden roem verkregen: daarvoor moest een spiksplinter nieuwe wet in de plaats komen, en reeds nu wordt die wet door degenen die haar in de eerste plaats in het leven riepen, ten doode gedoemd. De geneeskundige Staatsregeling mogt ook niet worden verbeterd, maar radicale herziening was de eisch. Ik hoop dat de deskundigen en bevoegde beoordeelaren, die deze wet bestreden hebben en op wier autoriteit ik mijne meening heb gegrond, zullen hebben gedwaald.

Eveneens gaat het nu met het gemeente-belastingstelsel. Wie zal tegenspreken, dat daaraan grove misbruiken verbonden waren, wanneer men zich maar herinnert dat in 1851 de verhouding van het personeel en de accijnsen voor het Rijk was 1—3, terwijl het voor de gemeenten was 1—17, ja voor Amsterdam 1—36?

Herstel was en is noodig, maar ik wenschte het evenwigt tusschen directe en indirecte belastingen te behouden. Ook voor de gemeentenfinantien matiging, maar niet eene totale opheffing, zoo als nu de leer van den dag is. Ik had liever een minder stout voorstel gezien, zooveel mogelijk eene goede verhouding, ook voor het gemeente-belastingstelsel, tusschen de directe en indirecte heffingen. Ik geloof met den eersten geachten spreker, dat dit het ware doel is geweest van de gemeentewet. De advocaat mr. J. H. G. Boissevain, een der kundigste interpreters der gemeentewet, heeft dat doel op de volgende juiste en duidelijke wijze ontwikkeld: »Ik meen, zegt hij, dat voor de gemeente-opbrengst hetzelfde beginsel moet gelden, 't welk niemand, als het den Staat geldt, betwisten zal, te weten, dat ieder naar evenredigheid van zijn vermogen en zijne inkomsten tot de gemeentelasten behoort bij te dragen. Dit is een beginsel van regtvaardigheid, 't welk nimmer straffeloos uit het oog wordt verloren. Ongetwijfeld is de volkomene toepassing van dit beginsel op elk individu in 't bijzonder niet te bereiken; men moet ook hier generaliseren; en dan meen ik, dat het op goede gronden aanwijsbaar is, dat dit beginsel het volledigst wordt opgevat in een *gemengd stelsel*, hetwelk voor de eene helft directe lasten, voor de andere helft accijnsen opneemt. Waar de behoeften gering zijn, behoort men zich geheel en al van accijnsen te onthouden wegens de eigenaardige bezwaren en de belemmering in het vrije verkeer, die zij medebrengen; maar als de behoeften grooter zijn en dwingen lasten op te leggen die eenigermate drukkend zouden worden, zoo zij eenzijdig worden gedragen, dan meen ik dat het rationeel is den last gelijkelijk te verdeelen en voor de eene helft op de consumtie, voor de andere helft op het vermogen of inkomen der ingezetenen te leggen."

Verder zegt de heer Boissevain: »Daaraan, namelijk aan de groote onevenredigheid die in 1851 bestond, wil de tegenwoordige wet zooveel mogelijk te gemoet komen. Het is eene eerste schrede die tot den goeden weg moet terugvoeren. Waar het kwaad zoo diep is geworteld, is plotseling herstel niet mogelijk. Maar er zal althans aanleiding zijn om tot eene meer billijke verhouding tusschen directe en indirecte belastingen terug te keeren. Het zal van den ijver en den gezonden zin der nieuwe gemeentebesturen afhangen, dit doel der wet te bevorderen; de wet laat hiertoe ruimte van handelen en vrijheid in de keuze der middelen. De wet op zich zelve zal onvermogen zijn, zoo zij niet in de werkkraft der personen haren steun vindt. Het streven behoort te zijn het verleden onrecht te herstellen en waar de behoeften eenigzins uitgebreid zijn, *het invoeren van een volledig evenwigt tusschen directe en indirecte belastingen voor te bereiden.*"

Dat volledig evenwigt heeft de gemeentewetgever gewild. Dat streven, zoo juist door den heer Boissevain uitgelegd, zou ik nog wenschen.

Als ik mij echter op het standpunt, waarop deze Kamer zich hier geplaatst ziet, afvraag, of door dit ontwerp dat doel ook wordt bereikt, dan antwoord ik: ja, wanneer men Rijks- en gemeentebelastingen als een geheel beschouwt en men niet behoort tot de voorstanders eener strikte afscheiding tusschen het Rijks- en het gemeentelijk belastingstelsel. Dan zullen door de gemeenten de directe heffingen geschieden en door het Rijk de indirecte: het zal als het ware zijn eene verplaatsing van belasting. »*Do ut des*," zegt de Regering, »ik geef u de directe, geef mij de indirecte inkomsten, dezelfde ingezetenen zullen het toch betalen."

Met dat gewigtig, veelomvattend beginsel hoop ik mij thans te

LIV. *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

kunnen vereenigen, ook met het oog op het meer vrij verkeer en de vermindering van perceptiekosten, twee belangrijke voordeelen die, dunkt mij, voor deze zienswijze pleiten.

Dat echter ook de bezwaren en belemmeringen aan het gemeentelijk accijnsstelsel verbonden zeer overdreven zijn voorgesteld, mag ik bij eigen ondervinding verklaren. De gemeente Brummen heft op dit oogenblik 100 procent op het gedistilleerd, de gemeentt Zutphen, die eerstgenoemde gemeente gedeeltelijk enclaveert, slechte 50 procenten. Ik heb de groote bezwaren, daaraan verbonden, niet ondervonden: twee geschikte commiesen houden behoorlijk surveillance, zonder dat er groote belemmering voor het verkeer der ingezetenen of veel smokkel ontstaat. Met groote overdrijving worden de voordeelen aan die verschillende heffingen verbonden geschetst.

Ik zou gaarne door den Minister van Financien de verklaring hooren herhalen, die hij in de andere Kamer heeft afgelegd, en nogmaals de verzekering ontvangen, dat hij het met zijn Engelschen ambtgenoot Gladstone eens is, en indirecte belastingen als goede heffingen voor het Rijk beschouwt, en dat hij alzoo het voornemen heeft ze te behouden, en wel in dier voege, dat er een behoorlijk evenwigt tusschen die belasting en de directe besta, wanneer men Rijks- en gemeente-financien thans eenigermate als een geheel beschouwt.

Eén bezwaar zie ik nog bij het aannemen van het thans voorgestelde beginsel, namelijk dat de vermogende stand door de gemeente-belastingen uitsluitend zal worden getroffen en de arbeidende stand slechts te treffen zal zijn door de invoering van een hoofdelijken omslag. Wat de hoofdelijke omslagen betreft, eene dertigjarige ondervinding leerde mij, dat het de allerongelukkigste en allergebrekkigste belasting is. Het is een rondtasten in den blinde, een raden naar iemands vermogen; bij eigen aangifte is het een plaatsen van den belastingschuldige tusschen zijne beurs en zijne conscientie. De reclames beduiden niet veel: men komt bij den raad, die den aanslag vaststelt; bij Gedeputeerde Staten, die het advies van den raad volgen, bij den Koning, die de inlichtingen van de provinciale en de gemeentebesturen ontvangt. Die reclames zijn dus te regt een wassen neus genoemd. Voor de weigerachtigen heeft men inlegering en dwangbevel; tegen de inwonende personen, die geen mobiliair bezitten, bestaat alzoo geen middel van vervolging.

Nu zullen, bij afstand van 4/5 van het personeel, de hoofdelijke omslagen in een aantal gemeenten belangrijk kunnen verminderd worden; en mogt later, na eene wijziging van de kieswet, het geheele personeel aan de gemeenten kunnen komen, en het groote doel worden bereikt, dan zal dat voordeel nog in grootere mate verkregen worden. Ik geloof, dat ook hierin eene der goede zijden van de tegenwoordige wet ligt.

Ik meen, dat verreweg het grootste gedeelte van de gemeenten door dit voorstel zullen gebaat worden, en ik geloof dat de afgevaardigde uit Noordholland dwaalde, toen hij van 100 à 150 gemeenten sprak, die in ongelegenheid zouden geraken. Ook de heer Schimmelpenninck van der Oije heeft het reeds opgemerkt: het zijn er hoogstens een 40tal, welke in dien exceptionelen toestand zullen verkeerden, die de toepassing van art. 10 noodzakelijk zal maken. Ik weet wel dat een 100tal gemeenten eenig verlies zullen ondervinden; maar dit zal ligtelijk door eene kleine verhooging van den hoofdelijken omslag verholpen kunnen worden.

Het aantal gemeenten, welke in den bedoelden exceptionelen toestand verkeerden, zou nog veel geringer zijn, en vele financiële moeilijkheden zouden zijn voorkomen, indien niet en bij deze Regering en bij vroegere Regeringen de ongelukkige strekking had bestaan, om uitgaven, die in het Rijksbelang geschieden, op de gemeentebegrotingen te schuiven. Ik heb daarvan nog onlangs een treffend bewijs gevonden in hetgeen de Minister van Binnenlandsche Zaken den 22sten Mei jl. in de andere Kamer zeide: »Vóór de gemeentewet», zeide de Minister, »hief men in de onderscheidene gemeenten van ons land meer dan 6½ miljoen aan verbruiksbelastingen. De gemeentewet liep 5 jaren en de werking, die zij beoogde, werd, vóór den afloop van dat tijdperk, ondersteund door de afschaffing van het gemaal als Rijksbelasting. Wat was nu het gevolg? Dat in 1857, het eerste jaar waarin men de volledige werking kon waarnemen, het inkomen der gemeenten uit verbruiksbelastingen met 20 per cent was verminderd, en daarentegen dat uit directe belasting met 80 per cent toegenomen. Dan kwamen de wetten tot regeling van het armbestuur en van het lager onderwijs, beide vruchtbaar in nieuwe uitgaven voor de gemeenten. En nu toonen de begrotingen, dat in 1865 de accijnsen wederom tot omtrent 7½ miljoen, en dus met 39 per cent verhoogd zijn." Dus, Mijnheer de Voorzitter, het onderwijs en het armwezen, die dan toch in de eerste plaats Rijksbelangen zijn, als men ten minste de artt. 194 en 195 der Grondwet niet wegcijfert, vor-

derden alleen eene verhooging van 39 per cent aan plaatselijke accijnsen. Bij de voorgedragen wet op de schutterijen bespeur ik wederom dezelfde strekking. Ik begrijp die neiging bij de Regeringen, als ik denk aan den strijd tegen ver gedreven zucht tot bezuiniging, dien zij dikwijls te voeren hebben bij de behandeling der begroting, maar voor de Vertegenwoordiging wordt het vooral nu een dure pligt, zooveel mogelijk tegen die neiging te waken.

Een ander bezwaar tegen deze wet ingebracht, is de daarin gelegen beperking van de vrijheid van beweging voor de gemeentebesturen. Vrijheid van beweging der gemeentebesturen! Als ik dien ijdel klank hoor, dan speelt mij een glimlach om de lippen. Wat de huishoudelijke belangen betreft, is art. 140 der Grondwet daar om een dwangbuis aan te leggen; een collegie van Gedeputeerde Staten beoordeelt elke verordening, bijgestaan door een tal ambtenaren; ja schier elk besluit wordt als het ware aan de vuurproef onderworpen. Ik erken echter dat vooral deze Minister bij verschil tusschen het provinciaal en gemeentebestuur eene groote onpartijdigheid aan den dag legt.

Wat de financiële belangen betreft, de artt. 141 en 142 der Grondwet onderwerpen de gemeentebesturen aan de strengste controle; zij leggen ze als het ware eene curatele op. Nu wil ik die eenheid van gezag en van handeling op dit oogenblik niet goed- of afkeuren; zij is een feit; de Grondwet heeft het zoo gewild, en hoe men er over denke en zich in historische bespiegelingen verdiepe, de derde afdeeling van het vierde hoofdstuk der Grondwet is daar; het keurslijf is aangelegd en de besturen moeten maar wenschen dat het niet te sterk worde aangeregen en dat ze ten minste eenige vrijheid van beweging mogen behouden. In dit opzigt schept deze wet niets nieuws, ja ik voor mij zie die besturen nog liever gebonden aan wettelijke bepalingen, die dan toch krachtens alin. 2 van art. 142 der Grondwet worden vastgesteld, dan aan die opvolgende afwisselende beschikkingen van een administratief Rijks- of provinciaal bestuur.

De acquiranten. Daartegen heb ik geen overwegende bezwaren. Geheel in den geest der heeren afschaffers zal de jenever zwaar worden belast en zal de wijn ontlast worden. Als die volksvrienden consequent waren, zij zouden zich en anderen in hydro-pathen moeten herscheppen en de drukkendste belasting op het gedistilleerd moest hun welkom zijn. Ik geloof dat de suiker en het gedistilleerd nagenoeg eene voldoende vergoeding zullen geven. Zoo noodig zou ik ook niet opzien tegen eene belasting op de thee, omdat deze meer een voorwerp van weelde is. Ik beschouw de koffij hoofdzakelijk als volksdrank.

De vijf à zes ton van het geslagt, geloof ik met anderen, zijn meer voor den vorm, tot geruststelling van de vreesachtigen, door den Minister voorgedragen; het kan hem geen ernst zijn, de belasting op het geslagt te verhoogen. Ik zou met vorige sprekers gaarne van den Minister van Financien vernemen, welke bezwaren bestaan tegen het leggen eener belasting op tabak en op honden. Ik heb eene matige berekening gemaakt van hetgeen die laatste belasting in de gemeenten opbrengt, en neemt men die basis aan, dan kan van eene Rijksbelasting op honden 1 à 1½ miljoen getrokken worden. Ik geloof niet dat dit zoo geheel verwerpelijk zoude zijn.

Nu de census, in ons verslag niet aangeroord, doch in mijn oog misschien het belangrijkste punt van overweging. Om deze wet te kunnen aannemen, en ik heb gezegd dat ik zulks *waarschijnlijk* zal doen, moet ik zeggen: de 4/5 van de personele belasting, welke ter beschikking van de gemeentebesturen zullen worden gesteld, blijven Rijksbelasting; zij worden zonder toepassing van de artt. 232 en volgg. der gemeentewet zonder Koninklijke goedkeuring geheven, en eenvoudig naar aanleiding van een besluit, genomen door den raad, op de gemeente-begroting gebragt; die gemeente-begroting wordt naar luid van art. 207 van de gemeentewet door Gedeputeerde Staten goedgekeurd, alleen in geval van verschil beslist den Koning. Met het oog op de kieswet moet ik die redenering aannemen, of de wet verwerpen, tenzij ik mij met het betoog van een lid van de andere Kamer kon vereenigen, hetgeen het geval niet is, dat in art. 76 van de Grondwet Rijks- en gemeentebelastingen zijn bedoeld.

Ik zou dus gaarne, met andere sprekers, van den Minister van Binnenlandsche Zaken de pertinente verklaring ontvangen, of deze mijne zienswijze juist is. De Minister zou daartoe slechts behoeven te herhalen, hetgeen hij in de andere Kamer in de zitting van 22 Mei jl. gezegd heeft en dat, naar ik geloof, niet geheel en al overeenstemt met het antwoord in ons verslag gegeven, dat u door den eersten spreker van dezen morgen is voorgelezen. »Is, vraagt men — zegt de Minister in de andere Kamer — hetgeen met dat doel geheven wordt, Rijksbelasting of gemeentebelasting?

»Toen ik de vraag voor het eerst in den loop dezer discussie hoorde, zeide ik tot mij zelven: kan dat eene vraag zijn? Toen

LIV. *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

zij door meer leden herhaald werd, begreep ik dat daarover moest worden nagedacht, maar ook na overdenking is mijn antwoord hetzelfde dat ik van den beginne af zou hebben gegeven: die vier vijfden blijven Rijksbelasting. Men wordt in de kohieren van het personeel aangeslagen voor het geheel; $\frac{1}{5}$ eigent de schatkist zich toe, $\frac{4}{5}$ worden ter beschikking van het gemeentebestuur gesteld.

„Ten aanzien van de beschikking — zegt de Minister later — zal het initiatief aan de gemeentebesturen blijven behooren; deze zullen zeggen of zij de $\frac{4}{5}$ of welk gedeelte zij daarvan behoeven. Gedeputeerde Staten hebben te controleren, goed of af te keuren. Het zal geen vast gegarandeerd inkomen zijn, gelijk bijv. eene inschrijving op het Grootboek; Gedeputeerden zullen de uitgaven dezer begroting nagaan en daarmede de geraamde middelen vergelijken.”

Hoe deze stellige verklaring, dat het collegie van Gedeputeerde Staten de goedkeurende magt is, overeen te brengen zij met het antwoord in ons verslag voorkomende, is mij niet regt duidelijk. Daar wordt gesproken van eene Koninklijke goedkeuring. Het kan toch niet de bedoeling zijn, dat en Gedeputeerde Staten en de Koning het besluit van den gemeenteraad goedkeuren. Gaarne zou ik daaromtrent eene zoo duidelijk mogelijke verklaring van den Minister van Binnenlandsche Zaken ontvangen. Hierin ligt een van mijne hoofdbezwaren tegen de wet, en mogt de Minister dat bezwaar niet kunnen oplossen of liever niet in eenen voor mij bevredigenden zin, dan zou ik mij genoodzaakt zien tegen te stemmen, hetgeen mij leed zou doen.

Afschaffing van alle plaatselijke accijnzen is nu eenmaal als het ware de leus van den dag, schier een nationale wensch geworden. Om dat doel, dat dan toch inderdaad gewigtig en belangrijk mag genoemd worden, te bereiken, is overtreding noch der Grondwet, noch van eenige wet te vreezen; wel wil ik openhartig erkennen dat men zich enkele min of meer gedwongen wets-uitleggingen zal getroosten, maar ik geloof dat men zich bij eventuele herziening van de kieswet op een geheel zuiver standpunt zal kunnen plaatsen. Ik wensch den stroom zooveel mogelijk tusschen de dijken te houden. Ik wil geen dam leggen in dien stroom, want wanneer die dam doorbreekt, is de overstroming veel gevaarlijker. Het is, geloof ik, een zuiver beginsel dat ik zal helpen bestendigen: de evenredigheid tusschen directe en indirecte belastingen. Alleen zullen de magt die heft en de kas die ontvangt, niet geheel dezelfde blijven.

De heer **Hein**: Mijnheer de Voorzitter, ik houd mij overtuigd dat, wanneer aan deze Kamer de eenvoudige vraag werd voorgelegd, of zij plaatselijke belastingen op het verbruik wenschelijk acht, het antwoord bijna eenparig in ontkennenden zin zou uitvallen. Ik geloof niet dat er hier iemand zou opstaan die plaatselijke verbruiksbelastingen in het afgetrokken en alleen uit voorliefde voor de accijnzen zou willen verdedigen. Zelfs de spreker, die dezen morgen het woord hebben gevoerd en tegen de wet zijn gestemd, die het behoud van accijnzen noodzakelijk achten, hebben bij hunne verklaring eene protestatie gevoegd, dat zij de accijnzen op zich zelve onwenschelijk achten, maar die alleen beschouwen als een noodzakelijk kwaad, om erger kwaad te voorkomen.

Zoo is het ook. De afschaffing van plaatselijke verbruiksbelastingen is in het land eene levendig gevoelde behoefte geworden. Belastingen op de eerste levensbehoeften toch hebben dit nadeel, dat ze voornamelijk daar drukken, waar ze het listst behoorden te worden gedragen, en dat ze vooral drukken op hen, die door een groot gezin tot een grooter verbruik worden genoopt en die juist om die reden minder moesten worden belast.

Het valt niet te ontkennen dat de accijnzen op de eerste levensbehoeften onzedelijk en verderfelijk zijn in de gevolgen. Het is niet tegen te spreken, dat vooral plaatselijke belastingen, hier en daar tot eene buitensporige hoogte opgevoerd, de nadeelen, uit zich zelf aan de accijnzen verbonden, nog vergrooten en haar daarom dubbel nadeelig hebben doen werken.

Nu wil ik niet zeggen dat die nadeelen en de voordeelen van de afschaffing der plaatselijke accijnzen soms niet zeer overdreven zijn voorgesteld. Hoe ik ook voor afschaffing van accijnzen gestemd ben, ik zou niet zóó ver durven gaan om van dezen maatregel al dat heil te verwachten, dat de vurige afschaffers zich daarvan voorspiegelen. Dezen toch hebben op mij den indruk gemaakt als of zij meenen dat hier de rede is van de afschaffing van alle accijnzen, van de accijnzen van het Rijk zoowel als van de gemeenten. Ware dit het geval, ongetwijfeld zou het voordeel veel grooter zijn dan het nu nog is.

Dat is echter het geval niet: er zullen altijd, nu het Rijk zijne accijnzen blijft heffen, tollinien blijven bestaan en daarmede ook de contrôles, visitaties, formaliteiten en al de ongelegenheden van

dat stelsel. Niet alleen aan de grenzen, maar ook in de meeste gemeenten zal voor de belasting op het gedistilleerd en vooral op het geslagt steeds een plaatselijk toezigt behooren te worden gehouden.

Men verliese dus niet uit het oog dat de belasting eigenlijk slechts wordt verplaatst, van de gemeente naar het Rijk; ik zwijg hier van de gemaal-belasting, die thans niet meer door het Rijk wordt geheven en waarvan de afschaffing zeer wenschelijk is.

En nu veroorloof ik mij de vraag, of de prijzen wel zóó veel zullen dalen als men zich voorstelt, nu alleen maar het Rijk, en niet meer de gemeente van de verbruikbare zaken belasting heffen zal, nu het Rijk die in sommige gevallen nog hooger belast dan zij tot dusverre waren. Ik geloof het niet; ik hoop ook dat mijne verwachting niet zal worden te leur gesteld, dat het volle bedrag der af te schaffen accijnzen ten bate zal komen van den consument, van den minderen man, dien men vooral heeft willen ontlasten; met andere woorden, dat die mindere man juist voor hetzelfde bedrag, dat hij nu aan accijnzen betaalt, brood of vleesch zal kopen of kunnen kopen, welk laatste artikel nog altijd veel te hoog belast is. Ik herhaal het, ik wil dit hopen, doch zeker acht ik het niet.

In de afschaffing der accijnzen durf ik niet zien, zoo als ook al is voorgesteld, eene verhooging der dagloonen, omdat de daglooner daardoor meer onafhankelijk zal worden en dus een hooger prijs voor zijn arbeid zal kunnen bedingen. Ik zal al zeer tevreden zijn als door die afschaffing de daglooner beter wordt gevoed, daardoor in staat gesteld tot meerder arbeid, en hij hiervoor meerder, indien dan al geen hooger loon zal kunnen bedingen.

Ik wil evenwel uwe aandacht op dit punt niet langer vestigen, Mijne Heeren. De vraag, of de afschaffing van accijnzen wenschelijk is, is in onze dagen eigenlijk geene vraag meer; en ik stem volkomen in met de woorden voorkomende in het verslag der andere Kamer, dat namelijk het pleit mag geacht worden ten nadeele der accijnzen te zijn beslist. Ik voor mij ben die afschaffing met hart en ziel toegedaan, en niets zou mij aangenaam zijn, omdat ik met de hoofdgedachte van de wet hoogelijk ben ingenomen, dan hier te kunnen verklaren, dat ik mij met deze wet onvoorwaardelijk zou kunnen vereenigen; doch voor mij blijft te onderzoeken over de belangrijke vraag, hoe die afschaffing zal geschieden. Op die vraag moet ik betuigen nog niet geheel een voldoende antwoord te hebben gevonden.

Het wets-ontwerp, dat tot de afschaffing leiden moet, hoe aanlokkelijk ook, heeft voor mij nog groote bezwaren, en ik zal de vrijheid nemen die bezwaren kortelijk uiteen te zetten. Zij staan vooreerst in betrekking tot het Rijk en vervolgens in betrekking tot de gemeenten.

Het Rijk, Mijnheer de Voorzitter, zal afstaan aan personele belasting ongeveer zes millioen, en aan opcenten op de grondbelasting voor de gebouwde eigendommen 736 000 gulden. Daargelaten nu de vraag, of de personele belasting te beschouwen is als de hoeksteen van ons belastingstelsel, zoo als zij dezen morgen nog is genoemd door den geachten spreker uit Noordholland die het eerst het woord voerde — mijns inziens niet juist, wijl ik veel eer de grondbelasting als den hoeksteen beschouw van ons direct belastingstelsel, — zoo zie ik, al ware ze dan ook een hoeksteen, geen bezwaar in het doen van eene uitkeering uit die belasting, om reden dat het Rijk de belasting zelve toch altijd in handen heeft, en het dus bij magte blijft om, wanneer de nood dringt, op die belasting opcenten, hetzij voor het Rijk alleen, hetzij voor het Rijk en de gemeenten gezamenlijk, te heffen. Maar het bezwaar, wat het Rijk betreft, is voor mij gelegen in het verlies van die zes millioen zeven ton. Dat verlies moet de Regering dekken door aequivalenten, omdat natuurlijk het Rijk die som niet kan missen. Nu zie ik hoe zij dat wil doen, onder andere uiteengezet op bladz. 2 van het verslag van onze Commissie van Rapporteurs. In de eerste plaats rekent het Rijk te erlangen eene verhooging van belasting op het gedistilleerd f 3 800 000, van suikerbelasting f 1 504 000, dan aan 40 opcenten op den wijnaccijns f 528 000, aan 40 opcenten op het geslagt f 576 000 en aan belasting op de thee f 300 000, dus met elkander aan aequivalenten dezelfde som als het verlies van de afgestane f 6 708 000. Nu moet ik de vrijheid nemen op te merken, zonder daarom te vervallen in de eenigzins pessimistische beschouwingen van den eersten spreker van dezen morgen, dat alleen op het gedistilleerd en op de suikerbelasting, te zamen f 5 304 000, met eenige zekerheid valt te rekenen. Wat de belasting op het gedistilleerd betreft, zoo vrees ik niet dat de bemoeijingen van de matigheidsgenootschappen veel invloed op de vermindering van die belasting zal kunnen hebben, want ons volk is helaas nog te veel aan dien drank gewoon, om niet te zeggen verslaafd; en het verschijnsel mag voorzeker droevig worden genoemd, dat in weer wil van de pogingen daartegen het kwaad nog steeds toeneemt.

37STE ZITTING. — 30 JUNIJ.

LIV. *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

Maar al mogten wij ook zien, dat die belasting door minder verbruik afnam, ik zou er mijn vaderland mede geluk wenschen: het mindere gebruik zou een zegen zijn voor het land, en hetgeen daardoor minder mogt inkomen, zou op eene andere wijze weldra in de schatkist vloeijen. Ik herhaal nu alleen op de belasting op het gedistilleerd en de suikerbelasting kan met zekerheid worden gerekend; de vijf ton verhooging op den wijn is binnen vier jaren geheel vervallen en er is wel in de stukken gesproken van eene verhooging van f 576 000 opcenten op het geslagt, maar ik geloof niet dat daarop veel valt te rekenen. Zeer zeker wil niemand onzer, al geeft hij zijne stem aan deze wet, geacht worden zich daardoor te hebben verbonden om te stemmen voor de equivalenten, die de Regering in de plaats wil stellen voor de prijs te geven belastingen. Ik voor mij acht de belasting op het geslagt verwerpelijk, en zou den dag zegenen waarop de vleeschbelasting zou kunnen worden afgeschaft. Misschien zal het mij niet gegeven zijn om dien dag te beleven, maar in allen gevalle geloof ik dat de Minister niet ernstig aan eene verhooging dier belasting kan denken, nadat hij daaromtrent reeds zoo veel tegenstand ontmoet heeft in de beide Kamers en zelfs aan zijne zijde in 't Kabinet.

Indien ik nu de thee voor een oogenblik daarlaat, dan blijft er f 1 100 000 ongedekt. Dat kan de schatkist zonder ongerief niet missen. De Minister meent evenwel dat het verbruik van wijn zal toenemen wanneer de belasting verminderd wordt. Ik geloof dat de Minister zich daaromtrent illusien maakt, omdat die vermindering slechts in naam bestaat: de verhooging toch is van voorbijgaanden aard, en omdat degenen, die thans wijn drinken, zich daarvan niet laten terughouden door eene tijdelijk iets hogere belasting, en omdat ze ook niet meer wijn zullen drinken als de wijnbelasting weder tot haar normaal cijfer terugkeert.

Doch de suiker zal veel meer opbrengen; wel een miljoen meer. De Minister spreekt hier decisief: *ongetwijfeld* zegt hij in de Memorie van Beantwoording. Als dat „ongetwijfeld” eene garantie ware, ik zou volkomen gerust zijn; nu ben ik het niet. Mij dunkt dat eene verhooging van 70 per cent op eene belasting in een jaar wat kras is, en ik durf daarop niet rekenen. Ik zou bijna vreezen, dat die zoete belasting ons wel eens bitter zou kunnen te leure stellen. De Minister bedenke dus wel hoe hij zich zou moeten redden als die suikerbelasting tegenviel en de Indische baten, zoo als men dit gewoon is uit te drukken, minder ruim zouden vloeijen. Velen hebben den Minister verdacht, en misschien niet geheel ten onregte — de Minister van Binnenlandsche Zaken geeft daartoe eenigszins aanleiding — dat hij als uiterste redmiddel zou bedacht zijn op eene *income-tax*. Hoe velen daarvoor bevreesd en er tegen gestemd zijn, en hoe weinig de Minister dus ook op dat redmiddel zal mogen rekenen, zal hem zeker reeds uit de gehouden debatten en de gewisselde stukken in deze en de andere Kamer gebleken zijn.

Ik zou hem ook veel eer van mijne zijde in overweging wenschen te geven, wat reeds door de heeren Schimmelpenninck van der Oije en Viruly is aangevoerd, of namelijk door eene belasting op den tabak en op de honden niet eenige tegemoetkoming zou kunnen worden gevonden. Ik wil dit echter geheel aan de wijsheid en het doorzicht van den Minister overlaten. Gaarne erken ik ook dat mijne bezwaren op dit oogenblik minder groot zijn voor het Rijk dan wel voor de gemeenten; voor de gemeenten in het algemeen en voor sommige gemeenten in 't bijzonder.

Voor de gemeenten in 't algemeen zal de maatregel, dat zij kunnen beschikken over vier vijfden van het personeel, zeer ongelijk werken. Sommige zullen zooveel ontvangen, dat zij aan alle redelijke en ook aan weelderige uitgaven zullen kunnen voldoen; zij zullen zich, zoo als gezegd is, in overvloed kunnen baden, en bovendien nog directe belastingen kunnen afschaffen. Andere gemeenten daarentegen zullen bij de afschaffing harer accijnzen de directe belastingen, hoofdelijke omslagen en opcenten op het personeel tot eene ondragelijke hoogte moeten opvoeren en dan nog nauwelijks in het dringend noodige kunnen voorzien. Ik kom hierop straks terug. Het bezwaar, dat voor mij van groot gewicht is, betreft de *autonomie* der gemeenten, de vrije beschikking over hare huishoudelijke belangen, waaraan, naar mijn inzien, hier een gevoelige stoot zal worden toegebracht.

Ik zal de vrijheid nemen dat denkbeeld eenigszins nader te ontwikkelen. De gemeenten zullen over $\frac{4}{5}$ van het personeel kunnen beschikken: het algemeene streven zal wel wezen om die $\frac{4}{5}$ gedeelten, zoo niet geheel, althans zooveel mogelijk magtig te worden; en dit is niet te laken, want het wordt door de gemeentenaren zelf opgebracht en, beschikt de gemeente er niet over, dan blijft het in de schatkist. Men zal dus niet alleen in sommige gemeenten noodzakelijke verbeteringen kunnen ondernemen, maar er ook vele verfraaijingen in 't leven kunnen roepen.

„De gemeenten”, zegt men echter, „zullen kunnen” beschikken over de $\frac{4}{5}$ alleen voor zoover zij er behoefte aan hebben. Dit staat wel niet in de wet, maar die uitleg is er aan gegeven.” Wat zijn nu echter de behoeften van de gemeenten, en wie moet die behoeften beoordeelen? Te bepalen wat de behoeften zijn, moet in redelijken zin aan de gemeentebesturen zelf worden overgelaten, en bezwaarlijk is daarvoor een vaste maatstaf aan te geven; veel zal hier altoos afhangen van een subjectief gevoelen. Maar wie moeten nu over die behoeften oordeelen? Mijnheer de Voorzitter, in den regel allereerst en allermeeft de gemeenteraad. Men bedenke wel (het is reeds in een vroeger debat aangetoond en de vorige spreker heeft het nog door een gezegde van den Minister nader bevestigd): de uitkeering is geen subsidie, maar de gemeenten hebben *regt* om te beschikken. Zal nu echter dat regt geheel afhankelijk worden gemaakt van het goedvinden van Gedeputeerde Staten? Het eene collegie zal dan daarin vrijgeviger te werk gaan dan het andere, en hierdoor zullen de gemeenten voorzeeker in grootere afhankelijkheid komen dan tot dusverre. Zij zullen bevoordeeld worden naar mate zij zich de goede gunsten van het collegie weten te verwerven, of naar mate hare belangen met meer of minder bekwaamheid en aandrang bij de collegien van Gedeputeerde Staten zullen bepleit worden, en zoo doende zal ook hier bij gelijkheid van toestand weder ongelijkheid geboren worden.

Evenwel, al moet men ook toegeven, dat de controle van Gedeputeerde Staten in dit opzigt voortvloeit uit de wet en dat die dus onvermijdelijk is, zoo mag ik niet toegeven en moet ik wijzen op het bezwaar, dat de afhankelijkheid der gemeenten nog grooter zal kunnen worden, en dat zou gebeuren als de Regering zich ging stellen op de zetels van de Gedeputeerde Staten.

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft in de Tweede Kamer in antwoord aan den heer van Bosse te kennen gegeven, dat de gemeentebesturen, om over $\frac{4}{5}$ van het personeel te kunnen beschikken, 's Konings goedkeuring zouden noodig hebben. „Wanneer men op de letter *plaatselijke belasting* drukt, noon” zeide de Minister; „doch *par est ratio*. Ik geloof dat men op den weg van de Grondwet en van de gemeentewet zou blijven wanneer dit besluit evenzeer als dat tot heffing van hoofdelijken omslag, aan de goedkeuring des Konings werd onderworpen.” Ik moet de vrijheid nemen, daaromtrent bepaald van meening met den Minister te verschillen. In artt. 233 en 234 der gemeentewet, waar 's Konings goedkeuring wordt gevorderd, is alleen de rede van plaatselijke belastingen, en daarvan is hier de rede in het geheel niet, vooral niet (men lette hier wel op) na het amendement dat in art. 1 dezer wet is opgenomen, en waarbij de personele belasting uitdrukkelijk eene Rijksbelasting is genoemd. Die belasting heeft niet alleen den naam, maar ook het karakter van eene Rijksbelasting behouden, eene belasting van welker opbrengst alleen voor een gedeelte de beschikking aan de gemeenten wordt toegekend. En nu bestaat hier voor het vorderen van 's Konings goedkeuring niet dezelfde reden. Bij de invoering van plaatselijke belastingen kan het algemeen belang, ook dat der aangrenzende gemeenten, door beperking van den in-, uit- en doorvoer, bij de Grondwet verboden, in hooge mate betrokken zijn. Daarom heeft de Grondwet naar algemeene regels verwezen, waarnaar de gemeentebesturen zich zouden hebben te gedragen, en zijn die regels en voorschriften bij de gemeentewet uitgewerkt. Maar ik herhaal het, hier is geen rede van plaatselijke belasting, van een post die ter beschikking staat van de gemeenten, een fonds waaruit de gemeenten zullen kunnen putten, een fonds waarop — het zijn de eigen woorden des Ministers — de gemeenten een regt van beschikking hebben. Hier kan dus alleen te pas komen het toezigt van Gedeputeerde Staten op de begrooting, en eerst dan wanneer deze hunne goedkeuring weigeren, komt een beroep op den Koning te pas volgens art. 209 der gemeentewet; maar ik zou er groot bezwaar in zien, de controle van den Minister van Binnenlandsche Zaken op elke begrooting te stellen in de plaats van die van Gedeputeerde Staten. Dat bezwaar is geenszins denkbeeldig; want wie gevoelt niet dat door die controle der Regering voor de gemeenten eene groote afhankelijkheid zou geboren worden van de inzichten der Regering? Dit wordt nog erger als men bedenkt, dat die goedkeuring niet enkel voor een jaar, maar misschien jaarlijks, althans meermalen kan gevorderd worden, als namelijk, bij gebleken meerdere of mindere behoeften der gemeenten, het evenredig deel waarover de gemeente zal willen beschikken grooter of kleiner wordt, omdat de gemeentewet niet enkel bij invoering, maar ook bij wijziging of afschaffing van belasting de goedkeuring des Konings vordert. En wie gevoelt nu niet, dat dit in tijden van spanning, of ook bij verkiezingen of bij verschil van inzichten, een magtige hefboom in de hand der Regering, welke ook, zou kunnen zijn

LIV. *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

(ik zeg niet *zal* zijn, maar *zou kunnen* zijn) het geval is toch denkbaar, om op den publieken geest te werken? Hierin zou ik een wezenlijk bezwaar zien; want al moge het ook waar zijn wat de vorige geachte spreker heeft gezegd, dat de Grondwet en de gemeentewet de autonomie der gemeentebesturen aan sterke banden heeft gelegd, dan is dat misschien te regt geschied; maar ik zou ongaarne de hand willen leenen om die afhankelijkheid der gemeentebesturen van de Regering nog verder uit te breiden; ik zou althans nu vrije het terrein dat haar nog overblijft liever voet voor voet willen verdedigen. Ik moet herhalen, ik voor mij zie in die uitlegging een zoo groot bezwaar, dat wanneer het eischen van goedkeuring bij eene wet moest worden geformuleerd, ik zonder eenige bedenking mijne stem tegen die wet zou uitbrengen.

Ten slotte nog een enkel woord over *sommige gemeenten in het bijzonder*. Ik spreek nu niet van de gemeenten, die door dezen maatregel worden gebaat, maar van de gemeenten, die daardoor in nood zullen komen, die, zoo als bij wijze van tegenstelling gezegd is, in plaats van een gouden, een ijzeren halsband zullen verkrijgen. Die gemeenten zullen onder eenen ondraaglijken druk geraken zoo zij niet worden geholpen. Voor vele van die gemeenten werkt de maatregel in eene omgekeerde rede. Naar mate de welvaart en de weelde in eene gemeente minder zijn, zal ook de uitkeering aan de personele belasting minder bedragen. Hoe grooter de nood is, des te geringer zal de te gemoetkoming zijn. De armste en meest hulpbehoevende gemeenten zullen de minste hulp verkrijgen.

Blijkens de staten A en B, aan de Kamers overgelegd, zijner 140 à 150 gemeenten, die onder den maatregel zullen lijden. Nu weet ik wel en stem gaarne toe, dat waar overigens een duizendtal gemeenten door den maatregel zullen worden gebaat, en waar die ook in al die gemeenten en zelfs verder nog ontegensprekelijk heilzaam zal werken, omdat de accijnsen zullen worden afgeschaft, dat men dan zulk een heilzamen maatregel voor het geringe getal, dat in nood komt, niet achterwege kan laten, en het privaat belang van dat kleine gedeelte moet wijken voor het groot algemeen belang. Onder de 140 à 150 gemeenten, die door deze wet in meer of minder mate zullen lijden, is voorzeker $\frac{1}{3}$, 40 à 50, voor wie de druk onoverkomelijk zal zijn, zoodat men haar onder de uitzonderingen zal moeten opnemen. Ik zal de Vergadering niet met eene opnoeming van die gemeenten bezig houden; ik behoef slechts te verwijzen naar bladz. 9 en 10 van het Eindverslag van de Tweede Kamer, waar vele dier gemeenten met naam en toestand zijn aangewezen. Ik zal de vrijheid nemen daarbij nog een voorbeeld te voegen.

Men heeft gezegd, dat twee gulden per ziel directe belasting of als hoofdelijke omslag als de grens mag worden beschouwd die in redelijkheid niet overschreden mag worden. Welnu, ik kan een voorbeeld aanvoeren, dat niet in het Eindverslag is aangewezen en men tot mijne verwondering over het hoofd heeft gezien. Ik bedoel de plaats mijner inwoning, Brielle. Daar heeft men in dit jaar voor het eerst een hoofdelijken omslag van f 3250 op de begroting gebragt. Nu zou, indien deze wet op Brielle wordt toegepast en die gemeente niet onder de uitzonderingen wordt opgenomen, de hoofdelijke omslag, die in dit jaar voor het eerst op de begroting werd gebragt, plotseling verhoogd moeten worden met ongeveer f 15 000, zoodat men een omslag van ongeveer f 18 000 zou moeten heffen over eene bevolking van ruim 4300 zielen. Daar zou men dus een omslag van ruim f 4 per ziel moeten heffen, dus het dubbele van hetgeen men heeft aangenomen als de in redelijkheid gestelde grens. Nu zou het wel kunnen zijn dat f 4 per ziel nog niet te zwaar zou drukken in eene gemeente, waar verscheidene vermogende families wonen of waar buitengewone welvaart heerscht, maar in Brielle en in elke gemeenten die onder het 40- of 50 tal begrepen is, zal dit bijna eene onmogelijkheid zijn. De verhuizing van 2 of 3 vermogende families zou in zoodanige gemeente de finantien geheel in de war brengen. In die gemeenten zouden in de belasting niet alleen moeten worden betrokken de middenstand, maar ook die breede uiterste zoom van den middenstand, dien men uit een staats- en gemeentebelang niet moest aanraken; daarvan zal het gevolg zijn misrekening, non-valeurs en oninbare posten. Nu wil ik gaarne aannemen dat de Regering overtuigd is dat voor verschillende gemeenten art. 10 van het wets-ontwerp behoort in het leven te worden geroepen. Maar ik had wel gewenscht, indien er al bezwaar bestond om die gemeenten met name aan te duiden, dat een zekere maatstaf of regel ware aangegeven, waarnaar zal beoordeeld worden, of en in hoe ver de uitzondering zal worden toegepast en dat ook de tijd ware aangewezen — want dit is geene onverschillige zaak — dat de dispensatie om verbruiksbelastingen te heffen zal werken, want — en dit is door den eersten spreker

in dit debat duidelijk uiteengezet — er zijn gemeenten die, wanneer de dispensatie slechts voor een klein getal jaren wordt verleend, na verloop van dat tijdvak nog in denzelfden toestand als thans zullen verkeren. Wanneer dus aan die gemeenten niet een vrij ruime termijn wordt verleend, dan zal het voor het oogenblik een redmiddel zijn, maar ik durf haast verklaren dat dan de remedie erger zal zijn dan de kwaal. Men zou veel ongerustheid hebben bespaard, wanneer men had kunnen berekenen welke gemeenten in de termen van art. 10 zullen vallen. De Minister zegt wel dat hij spoedig de uitzonderingswetten zal voordragen, maar nu kan het zijn dat voor sommige gemeenten geene wet wordt voorgedragen. Indien ook daar de druk, door deze wet te weeg gebragt, groot is, hoe zullen dan die gemeenten zich moeten helpen? Intusschen, ik neem gaarne acte van de verklaringen en toezeggingen die door den Minister bij herhaling zijn gegeven, niet zoo zeer in het antwoord op het verslag dezer Kamer, want daarin is men — het zij met bescheidenheid gezegd — wel wat luchthartig over de zaak heengestapt, maar in de verslagen en de discussien der andere Kamer. Daar heb ik met genoegen gezien dat de Minister het volgende heeft verklaard: „Aan de gemeenten die inderdaad hulp behoeven zal zij worden verleend, en wel voor een genoegzamen tijd, zonder op een jaar meer of minder te zien, wanneer men daardoor de overgang gemakkelijk aan de gemeente kon maken.”

Het zou mij hoogst aangenaam zijn als de Regering die toezegging ook in deze Kamer nog eenmaal herhaalde, en ik besluit met de verklaring dat ik met de meeste voldoening mijne stem aan dit wets-ontwerp zal geven, indien mijne bezwaren betreffende de autonomie der gemeenten worden opgeheven. Die stem hangt dus nu af van de verklaring des Ministers aangaande zijne meening omtrent de toepassing van de vereischte Koninklijke goedkeuring.

De heer **Michiels van Kessenich**: Mijnheer de Voorzitter, wanneer een aangeboden wets-ontwerp een geheel ander stelsel inhoudt, dan vindt men gewis altijd tegenstanders, en de meeste bezwaren ontmoet men bij de lieden die in de praktijk zijn en geweest zijn. Ik zal mij zelven daarvan niet vrij pleiten, maar dit neemt niet weg dat in het nieuwe stelsel voordeelen gelegen zijn, die voorzeker algemeen verlangd worden.

Zou deze wet ons nu verder kunnen leiden tot de opheffing der tollinien? De heer Hein betwijfelde zulks; doch uit eene zinsnede op bladz. 5 der Memorie van Beantwoording zie ik dat die tollinien wel eenmaal zullen vervallen; ik lees daar: „Voorts zal de uitzondering slechts tijdelijk zijn [d. i. betreffende de accijnsheffing], om de gemeenten in de gelegenheid te stellen zich in de nieuwe orde van zaken te schikken, zoodat, na verloop van eenigen tijd, opheffing van nagenoeg alle tollinien kan worden te gemoet gezien.”

Dit zou zeker een groot en onschatbaar voordeel zijn, zoowel door de nijverheid als door het algemeen verlangd.

Ik zal niet treden in eene breedvoerige ontwikkeling der wet, en u daarmede niet lang bezig houden. Alleen heb ik enig verschil met den geachten eersten spreker omtrent zekere punten die ik zal aanhalen. Die geachte afgevaardigde heeft het doen voorkomen als ware het Belgische stelsel voordeliger dan dat door de Regering in dit wets-ontwerp aan ons voorgedragen. Ik deel in dat gevoelen niet, ik vind integendeel dat het nu voorgedragen stelsel meer voordeelen oplevert. Wat toch geeft de Belgische wet? Zij geeft aan de gemeenten eene uitkeering van de som die in het laatste jaar voor plaatselijke belastingen was geheven geworden; dat is dus eene bepaalde som, die niet verandert, terwijl onze wet aan de gemeenten geeft eene vergoeding van vier vijfden der personele belasting. Die vier vijfden kunnen, naar mate eene plaats zich meerder uitbreidt door grootere bevolking, de ontvangsten van de gemeenten vermeerderen, terwijl ook de uitgaven van die gemeenten kunnen toenemen; maar dit geschiedt in België niet; de som die de gemeenten genieten blijft bepaald, en zij hebben geen uitzigt op vermeerdering van ontvangsten, niet-tegenstaande hare uitgaven wel vermeerderen. Ik zie dus voor de gemeenten meer voordeelen in ons stelsel dan in dat van België.

De vorige spreker heeft ook nog gewaagd van den ongunstigen toestand van vele gemeenten; ik spreek dat niet tegen, maar ik vraag: met hoe vele gemeenten is dat het geval? Die spreker heeft gezegd 140 à 150, en nu wil ik het grootste getal eens aannemen; maar wanneer ik dan naga dat er twaalf honderd gemeenten in ons land zijn, dan geniet het overgroot gedeelte der gemeenten door deze wet bepaaldelijk voordeelen. De eerste spreker heeft ook nog gezegd, dat wanneer het tijdstip zal verstreken zijn, gedurende hetwelk de gemeenten nog plaatselijke accijnsen mogen heffen, zij

IV. *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

dan in eene onaangename positie zullen verkeeren, en niet zullen weten wat haar te doen staat. Maar mij dunkt, dat zij dan zullen moeten uitzien naar middelen om haren finantielen toestand te redden. Dat geschiedt ook in België; in Brussel ziet men op dit oogenblik naar middelen uit, welke voor een deel reeds gevonden zijn, om de gemeentekas te stijven door eene andere belasting.

Men heeft ook nog gesproken van privilege in belastingzaken, als of de gemeenten die geen accijns heffen of die eene vergoeding vinden in de vier vijfden der personele belasting voor hare plaatselijke belastingen, een privilege zouden genieten boven andere gemeenten, die met die vergoeding niet toekomen, maar, zoo als men zegt, te kort komen.

Ik zie echter daar geen privilege in, want ieder krijgt $\frac{4}{5}$; ik zou de zaak kunnen omkeeren en aan dien geachten spreker vragen, of niet de gemeenten, aan welke thans nog wordt toegelaten om plaatselijke verbruiksbelastingen te blijven heffen, een werkelijk privilege genieten ten opzichte van andere? Naar mijn inzien kan die quaestie eveneens geopperd worden.

Ik zal mij wel met dit wets-ontwerp kunnen vereenigen. Gaarne zou ik zien dat de Regering omtrent de personele belasting ook een ander stelsel aannam, namelijk — zoo als reeds in een verslag van de Tweede Kamer is aangegeven — om de vijf eerste grondslagen bij de huurwaarde te voegen en den laatsten of zesden grondslag alleen afzonderlijk te laten bestaan. Dat zou iedereen toejuichen, omdat dit veel van de fiscaliteit der personele belasting zou wegnemen.

Met hetgeen de eerste en ook de vorige geachte spreker omtrent die vier vijfden der personele belasting zoo duidelijk hebben gezegd, ben ik het eens. Ook ik hecht er prijs aan, dat de Regering, de vier vijfden of dat gedeelte der belasting, hetwelk op de door Gedeputeerde Staten goedgekeurde gemeentebegroting zou zijn opgenomen, zou moeten uitkeeren zonder dat nog daartoe een Koninklijk besluit noodig was. — Over de aequivalenten zal ik niet spreken. Ik geloof dat de suikerwet daarin reeds gedeeltelijk voorzien heeft en dat ook het aequivalent, casu quo uit de wet op het gedistilleerd te verkrijgen, zoo aanzienlijk is, dat het overige gemakkelijk zal zijn te vinden en men zelfs niet zal behoeven te rekenen op hetgeen de Minister daaromtrent nader zal voordragen.

Nu wensch ik een woord te rigten tot den Minister van Financien, hierin bestaande, om de gemeente-ambtenaren, die door deze wet buiten betrekking zullen geraken, zelfs die welke gehuwd zijn, bij voorkeur te doen plaatsen bij de douanen, indien zij daartoe geschikt zijn. Dit punt heb ik in mijne sectie ter sprake gebracht, en men vond het daar algemeen goed, eene bepaalde toezegging van den Minister te verlangen. De Commissie van Rapporteurs heeft niet goedgevonden dit punt in haar Verslag op te nemen; ik zal naar de reden geen onderzoek doen, maar ben nu verplicht hier in het openbaar die bepaalde toezegging aan den Minister te vragen.

In de Belgische Kamer is door den minister van financien bij de afschaffing der verbruiksbelastingen eene dergelijke toezegging gedaan en buitendien is daar, aan die stedelijke ambtenaren nog eene indemniteit gegeven geworden. Ik hoop dat onze Minister van Financien die bepaalde toezegging ook zal willen geven.

Nu er quaestie is van afschaffing van octrooijen of verbruiksbelastingen, moet ik de aandacht der Regering nog op een ander punt vestigen. Er is hier te lande nog zulk een octrooi, dat ik niet zal noemen een ministerieel, maar een ministerieel en provinciaal octrooi, hetgeen in België na de omwenteling dadelijk is afgeschaft geworden. Ik bedoel de leges. Die leges verdienen ook hier afgeschaft te worden. Men versta mij wel: ik wil daardoor geen nadeel hebben toegebracht aan die ambtenaren, die nu in het genot van die leges zijn; zij moeten daar jaarlijks eene vergoeding voor krijgen, omdat dit als een verkregen regt kan beschouwd worden; maar de nieuw te benoemen ambtenaren zouden niet in die leges behoeven te deelen. Wat de schatkist er van trekt, is niet zoo belangrijk, zoodat ik hoop dat de Regering over de afschaffing van dat octrooi gunstig denken zal.

De heer **Hengst**: In korte woorden wil ik mijne zienswijze over dit belangrijk wets-ontwerp mededeelen. Ik zal niet spreken over de wenschelijkheid en noodzakelijkheid om tot de afschaffing der plaatselijke accijnsen te geraken; mij dunkt deze twee punten zijn reeds zoodanig uitgewerkt voorgedragen, dat elke opmerking daaromtrent overbodig zou wezen; dit alleen moet ik zeggen, dat ik het betreurt dat sommige sprekers bij de beoordeeling van dezen, naar mijne innige overtuiging zoo wenschelijk en noodzakelijken maatregel, zich uitsluitend hebben bepaald bij het verlies, door de gemeentekas ten gevolge der afschaffing van de plaatselijke accijnsen, te lijden, en niet genoeg in aanmerking nemen

de voordeelen, welke door die afschaffing voor de inwoners der gemeente ontstaan. Hoe men het ook beschouwe, het is niet tegen te spreken, dat de inwoners in het algemeen, zelfs van de gemeenten welke door de aanneming dezer wet als het meest bezwaard worden geschetst, direct of indirect minder belastingen zullen betalen dan thans van hen gevorderd worden.

Dit punt wensch ik verder te laten rusten, en in het kort nog een woord in het midden brengen, door andere sprekers reeds ter sprake gebracht, over het geopperd bezwaar, afgeleid uit de Koninklijke goedkeuring, die zou gevorderd worden wanneer de raad volgens art. 1 van het ontwerp over een gedeelte der personele belasting zal beschikken. Dat bezwaar acht ik niet gegrond, omdat het niet door het ontwerp schijnt gevorderd te worden. Volgens het artikel *beschikt* de raad, terwijl de Staat *heft*, alzoo is het geen belasting in den zin der wet, welke de gemeente verkrijgt, maar het is eene beschikking over eene inkomst der gemeente, welke de wet in de verhouding tot hare behoefte toekent. Ik stel de beschikking over deze inkomst gelijk met de beschikking, welke de gemeente doet over de gewone of vaste inkomsten. En hoe gaat het daarmee? Men brengt deze inkomsten op de begroting, deze laatste wordt door den raad vastgesteld en door Gedeputeerde Staten goedgekeurd, voorbehoudens hogere beschikking, in geval van verschil tusschen den gemeenteraad en Gedeputeerde Staten. Ook zoo zal, mijns bedunkens, gehandeld worden met de inkomst, welke de wet aan de gemeente uit de belasting op het personeel toekent.

Naar mate de behoefte in eene gemeente aanwezig is, wordt het bedrag, niet te bovengaande $\frac{4}{5}$ van de personele belasting in de gemeente geheven wordende, op de begroting gebracht, en hiervoor is alleen de goedkeuring van Gedeputeerde Staten noodig. Wordt dit voetspoor niet gevolgd, dan zal men naar mijne beschouwing tot ongerijmdheid in de toepassing der wet vervallen. Immers de behoefte van de gemeente bepaalt den maatstaf voor de beschikking over het bedrag; die behoefte kan elk jaar verschillend zijn en veranderen, en zou het dan niet ongerijmd zijn, dat voor elke jaarlijksche beschikking eene Koninklijke goedkeuring gevorderd wierd.

Deze uitlegging strookt met de bepaling van art. 142 der Grondwet luidende: „Het besluit van een gemeentebestuur tot het invoeren, wijzigen of afschaffen eener plaatselijke belasting wordt voorgedragen aan de Staten zijner provincie, die daarvan verslag doen aan den Koning, zonder wiens goedkeuring daaraan geen gevolg mag worden gegeven.”

De Koninklijke goedkeuring is aldus gebiedend voor het invoeren, wijzigen en afschaffen eener plaatselijke belasting. Het treft geen andere handeling van het gemeentebestuur, dan waar het als wetgever voor de heffing van belastingen optreedt, terwijl bij dit wets-ontwerp niet de gemeentelijke maar de algemeene wetgever die handeling pleegt. De bepaling van art. 142 der Grondwet legt de besluiten der gemeentebesturen aan zekere banden, om te voorkomen dat in geene gemeente belastingen geheven worden in strijd met de belangen der gemeenten tegenover den Staat, met de belangen der gemeenten onderling, met die der ingezetenen. Zonder deze beperking zou een gemeentebestuur er toe kunnen komen, eene zekere klasse van ingezetenen de lasten der gemeente te doen dragen en dit heeft men willen verhinderen. Maar al die bezwaren zijn hier niet aanwezig, omdat de algemeene wetgever optreedt, tegen wien dergelijke voorzorgmaatregelen niet behoeven genomen te worden.

Vestig ik nu het oog op art. 232 der gemeentewet, luidende: „Het invoeren, wijzigen of afschaffen eener plaatselijke belasting wordt bepaald bij een besluit van den raad, dat, in geval van invoering of wijziging, de voorwerpen, door de belasting te treffen, haar bedrag en hare grondslagen vermeldt”, dan blijkt daaruit dat het besluit van den raad moet inhouden het bedrag en grondslagen der belasting. Voeg ik hierbij art. 233 dierzelfde wet, dat beveelt dat al de voorschriften betreffende de invordering der belasting zullen worden overgelegd; en hoe zouden deze voorschriften bij het beschikken over het bedrag der personele belasting moeten gevolgd worden?

Ik geloof dat het overbodig zal wezen bij die duidelijke woorden verder stil te staan, en zal eindigen met den wensch, dat deze voordragt tot wet worde verheven, opdat spoedig het Nederlandsche volk den weldadigen invloed daarvan moge genieten.

De heer **van Beeck Vollenhoven**: Bij al mijne ingenomenheid met liberale beginselen op oekonomisch terrein, ben ik toch altijd zeer omzigtig geweest zoodra daarmee grepen in het finantieel stelsel verbonden waren. Dit is dan ook de reden geweest dat ik in onze eerste bijeenkomst mij onder de leden geschaard

LIV. *Wijziging der gemeentewet voer zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

heb, die wenschten dat het onderzoek van dit wets-ontwerp nog zou worden verschoven tot dat alle ontwerpen, die daarmede in verband stonden, tot ons zouden gekomen zijn. De meerderheid heeft echter beslist de beraadslaging thans aan te vangen en daardoor bewezen het onderwerp rijp te achten voor behandeling. Ik deel in die meening niet, maar onderwerp mij aan de gevallen beslissing en zal nu ook mij deel aan de discussie nemen.

Ik zal u, Mijnheer de Voorzitter, den indruk mededeelen, dien dit wets-ontwerp op mij heeft gemaakt. Die indruk is niet bijzonder gunstig geweest. Het is mogelijk, dat hetgeen de Regering zeggen zal, mij nog tot eene andere zienswijze brengt, maar na een gezet onderzoek en na hetgeen ik heden ochtend gehoord heb, moet ik herhalen, dat de indruk bij mij niet bijzonder gunstig is. Zelfs de leden, die het wets-ontwerp verdedigden, hebben de bij mij bestaande grieven eerder versterkt dan verzwakt.

Het zou mij leed doen een wets-ontwerp te moeten afstemmen waaraan toch onmiskenbaar een goed beginsel ten grondslag ligt, en dit beginsel bestaat, mijns inziens, meer in de bevordering van het vrije verkeer dan in de afschaffing van de plaatselijke verbruiksbelastingen. Ik ben niet zoo zeer tegen die belastingen; integendeel, zij hebben hare goede zijde, want ik geloof dat het een onomstootelijke waarheid moet blijven, dat ieder in- of opgezeten in zekere evenredigheid bij moet dragen tot de behoeften van den Staat. Zoolang er personen bestaan die niet direct te treffen zijn, zal men middelen moeten aanwenden om hen althans indirect iets te doen bijdragen tot de algemeene lasten, waardoor ook hun rustig verblijf verzekerd wordt. Dit moet, ik erken het zelf, met mate geschieden, en indien er klagen gerezen zijn, zal dit meer aan de buitensporige overdrijving van sommige der verbruiksbelastingen dan wel aan het middel van accijnsen zelfs moeten toegeschreven worden.

Niet in gelijke mate zal men de klagt over belemmering van het vrije verkeer, dat de verbruiksbelastingen veroorzaken, van overdrijving kunnen beschuldigen. Ik geloof dat de mindere man, voor wien het heet dat die belastingen zullen worden opgeheven, oneindig meer gebaat zal worden door de meerdere verdiensten ten gevolge van het vrijere verkeer, dan door het geringe voordeel, dat hij van de afschaffing der verbruiksbelastingen zal genieten. Wat ik hier zeg zal waarschijnlijk als eene oekonomische ketterij beschouwd worden, en toch heeft de ondervinding bewezen dat telkens, bij de afschaffing van accijnsen op eerste levensbehoeften, het voordeel uiterst gering is geweest, ja vaak onmerkbaar voor degenen in wier belang de maatregel voornamelijk genomen was.

Ik zal thans niet uitweiden over de oorzaken van dit verschijnsel, die reeds in de andere Kamer betoogd zijn; ik wil alleen het feit constateren.

De vraag die ik mij gedaan heb is deze: zijn de bezwaren, verbonden aan al den aankeve van die accijnsen, de offers waard, die men daarvoor bij dit wets-ontwerp van de zijde van den Staat wil brengen? Die quaestie is door de sprekers, die reeds het woord gevoerd hebben, in dezen of genen zin opgelost. Sommigen meenen in het vrijer verkeer voordeelen te zullen vinden, die die offers allezins waard zullen zijn. Een spreker vond het offer zelfs ten opzichte van vele gemeenten niet groot genoeg; ik geloof het met hem in zekeren zin eens te moeten zijn. Maar wie zullen dan het meeste lijden? De vorige geachte spreker betreurde het dat men steeds lette op de nadeelen, die deze wet voor sommige gemeenten zal hebben, niet op de voordeelen, die zij voor vele andere gemeenten zal opleveren. Hij erkende dat misschien 150 gemeenten nadeel zullen ondervinden van de gevolgen dezer voordragt, maar men vergat dat vele honderden er voordeel van zouden ondervinden en het mindere moest dan voor het meerdere wijken. Het komt hier, mijns inziens, minder aan op het getal, dan op de uitgebreidheid der gemeenten. En welke gemeenten zullen nu het meest benadeeld worden? Juist die grootere gemeenten, waarvan men dikwijls gesproken heeft en waarvan de Regering zelve gezegd heeft dat zij op de eene of andere wijze zullen moeten geholpen worden. De gemeentewet onderscheidt niet tusschen grootere en kleinere, maar er bestaat toch een hemelsbreed verschil tusschen de plaatselijke behoeften en omstandigheden van de eene en de andere gemeente. Wat voor de eene wellicht een allerondragelijkste last zou zijn, zal in eene andere naauwlijks geteld worden en omgekeerd. Wij mogen dat verschil in behoeften niet onopgemerkt laten en van daar dat ik dit onderscheid maak.

Opdat men mij echter niet verdenke van willekeur in de aanwijzing der grootere gemeenten, heb ik een stuk ter hand genomen ons vroeger door de Regering verstrekt. Bij de behandeling der afschaffing van het gemaal heeft deze Kamer de Regering verzocht, op te geven hoe veel de voornaamste gemeenten van het Rijk aan grondbelasting, personeel en patent bijdroegen. Ik heb dat stuk

tot toets gebezigd, namelijk de bijlage n°. 3 tot de Memorie van Beantwoording tot dat wets-ontwerp. Daarin vind ik eene opgave van het aandeel, dat 38 steden of gemeenten over het jaar 1853 in die middelen hebben bijgedragen. Nu heb ik de werking van dit wets-ontwerp op deze gemeenten toegepast; het zijn de voornaamste uit elke provincie. En wat heb ik gevonden? De tabel, staat n°. 6, bij dit wets-ontwerp, wijst in de laatste kolom het meerdere of mindere aan, dat de gemeenten zullen verkrijgen door den afstand van $\frac{4}{5}$ van het personeel, en het heffen van 40 procenten op de grondbelasting, tegen de afschaffing van de plaatselijke accijnsen en andere middelen. Ik heb van dit verschil afgetrokken hetgeen aan hoofdelijke omslagen als directe belastingen op dit oogenblik reeds geheven wordt, om tot een zuiver cijfer te komen van hetgeen de gemeenten meer of minder aan inkomsten verkrijgen zullen door de werking van deze wet, bij het behoud van den bestaanden hoofdelijken omslag of onder plaatselijke directe belasting.

Nu heb ik bevonden, dat er onder die 38 gemeenten niet minder dan 28 zijn, die meerendeels thans reeds hoofdelijke omslagen of directe belastingen heffen, maar deze ten gevolge der wet nog met een gezamenlijk bedrag van circa 1570 000 gulden zullen moeten vermeerderen. Onder de 10 overige gemeenten behoort de gelukkige stad Kampen, die geene belasting heft en evenwel op den staat voorkomt met een voordeelig batig slot van f 29 000, waarvan zij geen gebruik kan maken. Die 10 gemeenten daarentegen zullen te zamen een voordeel genieten van f 55 000; trekt men echter de circa f 29 000 van Kampen daarvan af, dan zullen de 9 andere gemeenten een voordeel hebben van circa f 26 000.

Om aan te toonen, dat die gemeenten geene kleine gemeenten zijn, heb ik nagekeken, hoe veel zij te zamen aan het Rijk bijdroegen tot het totaal van de grondbelasting, van het personeel en van het patent. Ik vond, natuurlijk over het jaar waarover ons die opgaven zijn verstrekt, dat die gemeenten destijds betaalden 26 pct. van het totale bedrag van de grondbelasting, 55 $\frac{1}{2}$ pct. van de personele belasting en 62 $\frac{1}{4}$ pct. van het patent. Mij dunkt dat die gemeenten wel iets mogen wegen. Als men van de 1000 gemeenten, waarvan een der geachte laatste sprekers gewag maakte, die 38 aftrekt, blijven er meer dan 900 over, die te zamen naauwelijks zooveel opbragten als die 38 in 's Rijks directe belastingen bijdroegen.

Met het oog op dien toestand vraag ik: is dit eene staatkundige wet? Kunnen de gevolgen van deze wet staatkundig genoemd worden? Ik geloof het niet. Ik geloof, dat zij het finantiestelsel van die groote gemeenten in de waagschaal stelt. Ik geloof ook dat het finantiestelsel van het Rijk daaronder lijden moet, want is de nood groot, dan zijn het de groote gemeenten die hulp moeten verleenen en ook in staat zijn die hulp te verstrekken.

Over het finantiestelsel der groote gemeenten is zoo veel gezegd dat ik er niets behoef bij te voegen. Dit alleen: zij hebben en moeten wel groote behoeften hebben, aan haar worden zoovele lasten opgelegd, dat men wel mag zeggen — het is niet van heden of gisteren dat ik die leer verkondig —, weet er toch op bedacht om die groote gemeenten te gemoet te komen en belast haar niet meer. Dikwijls heeft men aan die groote gemeenten verweten dat zij zich niet genoeg ontwikkelen. Maar waaraan is dit toe te schrijven? Niet aan goeden wil of gebrek aan energie, maar aan de omstandigheid dat zij tot de algemeene lasten zooveel moeten bijdragen, dat zij niet bij magte zijn voor eigene behoefte al dat te doen wat wenschelijk is.

Ik wil niet twisten over de aequivalenten. Ik neem de voorgespiegelde aan, ofschoon ik het niet zoo eens ben met den Minister van Financien dat de opbrengst verzekerd is. Maar ik heb eene andere grief. Tot nu toe heb ik altijd gemeend dat er eene zekere verhouding behoorde te zijn tusschen directe en indirecte belastingen. Die leer heb ik steeds hooren verkondigen en daaraan heb ik altijd getracht mij te houden. De verhouding is veelal geweest van 1 tot 3. Het is altijd gebleken dat die verhouding gunstig en goed werkte. Maar wat zal nu het gevolg zijn van de aanneming van dit wets-ontwerp? Dat van de directe belastingen een zeer belangrijk aandeel aan de Rijks financien zal ontvallen en dus de verhouding niet meer zal zijn van 1 tot 3, maar dat men zal krijgen een klein bedrag van directe middelen en een zeer groot aan belastingen van geheel anderen aard. Is dit een goed stelsel? Ik geloof het niet, omdat wij als wetgevers niet enkel moeten letten op den toestand van het oogenblik, maar ook op de toekomst.

Ik zal den eersten spreker van dezen morgen niet volgen in zijne beschouwingen, omdat ik geloof dat hij in zeer vele opzichten gelijk heeft. Ik wil alleen vragen, of tegenover de gunstige tijden die wij nu beleven, geene ongunstige kunnen overstaan. Ik spreek nu niet van eene mindere opbrengst uit de Oost of dergelijke

LIV *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

misrekeningen, maar wil alleen wijzen op politieke toestanden, waarbij de rust van Europa ligtelijk zou kunnen worden geschokt. En hoe dan te handelen in dergelijke oogenblikken van groote moeilijkheid voor den Staat? Dan toch brengen juist de indirecte middelen het minst op, en dat is zeer natuurlijk: handel, nijverheid, meest alle volksbedrijven staan stil, zoodat de bronnen waaruit die middelen moeten vloeijen, langzamerhand verstoppert; de Staat zal daarvan dan de nadeelen ondervinden, juist wanneer hij over middelen zal moeten beschikken. Men moet alsdan de toevlugt nemen tot middelen als in 1830 tot 1840: geldleeningen kunnen dan alleen op zeer onereuse voorwaarden gesloten worden. Daarom geloof ik, met het oog op een eventuelen min gunstigen politieken toestand, dat deze wet voor de finantien van den Staat zeer ongunstig zal kunnen werken.

De discussie heeft reeds lang geduurd, Mijnheer de Voorzitter, en niemand meer dan ik is een vijand om in herhalingen te treden. Ik zal het dus hierbij voor het oogenblik laten, het gesprokene genoegzaam achtende ten bewijze dat ik niet ten onrechte zeide dat bij mij groote bezwaren tegen dit wets-ontwerp bestaan.

De heer **van Andringa de Kempnaer**: Na de vele redeneringen over dit wets-ontwerp kan ik kort zijn en mij geheel houden aan het gesprokene door den heer Smit. Niet dat ik niet zou wenschen, de plaatselijke accijnsen te verminderen en zoo mogelijk geheel af te schaffen, doch wanneer eene kwaal bestaat, dan moet ik onderzoeken of de toegediende geneesmiddelen haar wel verbeteren zullen.

De toestanden toch der verschillende provincien zijn niet gelijk. Ik moet toch deze wet beoordeelen met het oog op het voorschrift van art. 142 der Grondwet, waarbij bepaald wordt: „De wet geeft algemeene regels ten aanzien der plaatselijke belastingen.” Bij de beoordeeling van elke wet moet zij dus worden getoetst aan de Grondwet. Er is dus bedoeld zoodanige algemeene regeling dat elke gemeente daarmede zich kan helpen. Zij moet daaruit vinden zoodanige middelen om hare huishouding, ieder zoo als zij meent dat haar belang medebrengt, te bekostigen. De Grondwet spreekt van *algemeene regelen*, en dit sluit, mijns inziens, speciale regeling uit, beperkt de voorschriften en wil dus de zelfstandigheid in gemeentelijke zaken handhaven. De wet van 29 Junij 1851 heeft, in zeer vele gemeenten van ons vaderland groote bezwaren in de uitvoering ondervindende, door eene veertienjarige werking vele moeilijkheden verreffend, tot dat de afschaffing van eene der Rijks-accijnsen, waarop door de gemeenten opcenten werd geheven, eene bron is geworden van bezwaren, terwijl door de opvoering van de hoofdelijke omslagen, welke in zeer vele gemeenten en inzonderheid in de groote koopsteden en in geheel de provincie Friesland tot eene dusdanige hoogte zijn opgevoerd, dat daardoor het algemeen welzijn wordt benadeeld en ondermijnd.

Ter beoordeeling van het ontwerp zijn ons overgelegd staten van hetgeen bestaat en de gevolgen zullen zijn voor de respectieve gemeenten; die tabellen konden echter duidelijker en doelmatiger zijn; ze zijn verward, zij hebben gebreken die, wanneer men ze nauwkeurig nacijsert, in het oog zullen springen. Maar ik wil dat nu niet in aanmerking nemen, en mij houden aan hetgeen door de Regering als waar is opgegeven; ik moet echter wijzen op het enorme verschil dat in de berekening der perceptiekosten te vinden is, waarbij sommige gemeenten zes en een half, andere vijf, en door elkander genomen acht à tien per cent, in de gemeente Rotterdam zeventien, in Schiedam zeven en twintig per cent bedragen.

Ik kom nu tot de verhooging, welke die tabellen ondergaan ten opzichte van de provincie Friesland. Daar toch is het geval, dat onder andere in Leeuwarden de hoofdelijke omslag van f 63 000, welke er op dit oogenblik geheven wordt, verhoogd wordt met f 51 000, dus tot f 114 000, over eene bevolking van vijf en twintig duizend zielen; Harlingen van f 10 200 op f 31 200, Franeker van f 4600 op f 14 400, Bolsward van f 200 op f 9000, Dokkum van f 10 200 op f 15 200, Ferwerderadeel van f 22 000 op f 26 000. Verder die staten raadplegende zie ik, dat in Friesland geheven wordt aan hoofdelijken omslag f 729 800 ongeveer, waarvan respectievelijk afgetrokken moet worden de opcenten op het personeel thans geheven ad f 112 300. Wanneer deze wet zal zijn aangenomen, zal die belasting nog met bijna f 130 000 verhoogd worden en alzoo zal de hoofdelijke omslag, buiten alle opcenten op de grondbelasting en het personeel, op het hoogste bedrag opgevoerd, f 859 600 belooopen, onder aftrek van de opcenten thans geheven op het personeel, ad f 112 300.

Zou het goedkeuring verdienen dat een particulier zijne welvaart en fortuin, zoo als men zegt, op ééne kaart zette? En kan men

dan eene belasting goedkeuren, die de schromelijkste verwarring in de gemeentefinantien kan veroorzaken wanneer een of twee goede inwoners de gemeente verlaten? Wordt de Grondwet opgevolgd, dan moeten zoodanige algemeene regelen gesteld zijn, dat die voor alle gemeenten kunnen gelden en nagekomen kunnen worden.

Ik betreur het te moeten zeggen, maar eene voorname inkomst in mijne provincie bestaat in den accijns op het gedistilleerd. En aangezien iedereen zich die belasting vrijwillig oplegt, brengt zij in de gemeente veel op, zonder dwang, vrijwillig. De Regering neemt die belasting nu tot zich. Het kan noodig zijn, maar dan had de Regering toch eerst, zoo als de heer Michiels gezegd heeft, zich moeten bedenken om iets beters te vinden, en daarom lacht mij het denkbeeld toe dat de gemeenten en in het personeel en in het gedistilleerd een gedeelte van hare inkomsten zouden kunnen vinden.

Het is nu eenmaal de mode geworden om over de tollinien te spreken en overdreven te klagen. Ik geloof evenwel dat het beletsel dat zij veroorzaken niet opweegt tegen het bezwaar dat welgestelde ingezetenen, zoo als inzonderheid in Friesland plaats vindt, hun domicilie naar vriendelijker oorden over te brengen.

Maar wordt deze voordragt wet, zou ik ongaarne zien dat de toepassing van art. 1 zou afhangen van de welwillendheid van den Minister van Binnenlandsche Zaken (ik wil geen Koninklijk besluit noemen), zoodat het van hem zou afhangen of eene gemeente al dan niet het genot van dit art. 1 zou hebben.

Ik zie wel dat er volgens de tabel gemeenten zijn, die daardoor groot voordeel zullen genieten en wellicht meer zullen erlangen, dan zij noodig hebben voor hare huishouding; maar tegenover dat voordeel voor eenige gemeenten, — dat onder meer andere hier bij den Haag aanzienlijk is voor de gemeenten Wassenaar, dat mede voor de geheele provincie Limburg bestaat, op zeer enkele plaatsen na, en dat ook voor de provincie Noordbrabant van gewigt is; — tegenover dat voordeel staat een groot kwaad, een politiek kwaad, wanneer naodelijk de gemeenten de vrije beschikking niet zullen behouden over deze lasten, doch geheel afhankelijk zijn van een Koninklijk besluit, of beter gezegd van eene ministeriele beschikking, en niet uit deze wet haar regt ontleenen, en de sleutel van hare kast, als het ware onder bewaring van den Minister in den Haag is gesteld. Ik deel daaromtrent volkomen in het gevoelen van den heer Hein, die dit punt zeer bondig heeft uiteengezet.

Ten slotte een enkel woord over art. 10. Ik begrijp dat artikel inderdaad niet, en het zal mij aangenaam zijn daaromtrent eene duidelijker uitlegging van den Minister van Binnenlandsche Zaken te erlangen; want, is de fatale termijn met 1° Januarij 1866 daar, is het na dien dag onwrikbaar besloten: „gij, gemeente, zult geene uitzonderingswet mogen hebben, omdat gij dat niet in tijds gevraagd hebt”, dan acht ik deze bepaling onbillijk. Niet te voorziene omstandigheden toch kunnen later gemeenten in een toestand brengen, dat zij de welwillendheid van de wetgevende magt moeten inroepen; en dat is inderdaad een groot bezwaar. Bovendien acht ik den termijn van nu af tot den eersten Januarij, ook in een tijdkring waarin gewoonlijk het Ministerie van Binnenlandsche Zaken door de Vergadering der Staten-Generaal met werkzaamheden overkropt is, veel te kort.

Eindelijk, Mijne Heeren, lees ik in de slotbepaling: „Die belastingen vervallen, wanneer Onze goedkeuring op de heffing daarvan niet vóór den eersten Mei 1866 is verleend.” Indien er dus geene goedkeuring is verleend, vervalt de termijn; maar ook wanneer er geen antwoord is bekomen, zal evenzeer die termijn op den eersten Mei vervallen, en zal een gemeentebestuur dat artikel later evenmin kunnen ontgaan. Ik had verwacht dat de weigering, om de heffing van die belastingen te blijven goedkeuren, bij gemotiveerd Koninklijk besluit, den Raad van State gehoord, zou moeten geschieden, en het vervallen van den termijn niet van kracht zou kunnen worden bij het eenvoudig niet antwoorden van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Ik verklaar, langzaam te willen medewerken om de accijnsen uit de rij der gemeentelijke middelen te doen verdwijnen; maar ik ben ongenegen daaruit juist den accijns weg te nemen, die als het ware vrijwillig opgebracht wordt. Ik wil er bovendien niet toe medewerken, dat het Rijk in zekeren zin kassier van de gemeenten worde.

Er is beweerd, dat deze wetsvoordragt in nauw verband staat met het tractaat met Frankrijk. Ik wil gaarne gelooven, dat de handelsstand er veel belang in stelt; maar het bevreemdt mij dat het gedistilleerd eenigzins met dat tractaat in verband kan gebragt worden (van den wijn spreek ik nu niet), en ik betreur het, dat een vreemde Staat invloed heeft op de regeling onzer belastingen en vooral dat die pressie wordt uitgeoefend op het terrein der gemeenten.

LIV. *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

Ik vind zoo veel bezwaren in deze voordragt, dat ik mijne stem daaraan niet mag geven.

De heer **van Nispen van Panuerden**. [*Deze rede zal nader worden medegedeeld.*]

Daarna wordt de verdere beraadslaging verdaagd tot den volgenden morgen, ten half elf ure, en de Vergadering gescheiden.

VERBETERING.

In de redevoering van den heer *Cost Jordens*, uitgesproken in de zitting van 26 Junij, aan het slot, staat: de bezwaren om niet één tolgebied; lees: » de bezwaren tegen het denkbeeld om één tolgebied."

37ste ZITTING. — 30 JUNIJ.

LIV *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

(SUPPLEMENTBLAD.)

REDEVOERING, *uitgesproken door den heer van Nispen van Pannerden, in de zitting van den 30sten Junij 1865.*

[Zie bladz. 318.]

Het is niet aangenaam op dit vergevorderde uur het woord te vragen, en het is dit te minder, daar de heer van Beeck Vollenhoven reeds heeft gezegd, dat de discussien te lang hebben geduurd; en toch mag ik niet vergeten, dat wij een hoogst gewichtig wetsontwerp behandelen, waarvan de gevolgen zich niet tot dit oogenblik bepalen, maar zich tot de verre toekomst uitstrekken.

Ook ik had gewenscht, dat de Vergadering heden nog niet over dit ontwerp had beraadslaagd, want ik geloof dat het in een naauw verband staat met het wetsontwerp op de personeele belasting, hetwelk nog bij den anderen tak der wetgevende magt aanhangig is, en dat het eigenlijk nooit in de bedoeling kan gelegen hebben om deze Kamer over dit wetsontwerp te doen beslissen, voor dat dat andere wetsontwerp daár was afgehandeld. Wij zullen toch het personeel voor $\frac{4}{5}$ afstaan, maar zeker is de Regering niet voornemens geweest het personeel af te staan zoo als het nu geheven wordt, maar zoo als het zal geheven worden overeenkomstig het thans bij de andere Kamer aanhangige wetsontwerp. Dan hoe dit zijn moge, de Kamer heeft beslist. Ik moet dus nu over dit wetsontwerp, zoo als het hier ligt, mijn gevoelen zeggen.

De Regering zegt in de Memorie van Beantwoording: „Het tegenwoordige wetsontwerp is slechts voortzetting en verdere toepassing van het beginsel der gemeentewet.” Even als de heeren Smit en van Rhemen vraag ik: is dat wel juist?

De heer Smit heeft ons gewezen op de discussien over de gemeentewet; ik wijs u op de toelichting der Regering bij die wet. Wat leest men daar betrekkelijk het hoofdstuk van de plaatselijke belastingen? „Bij het ontwerpen der in dit hoofdstuk vervatte regels was een hoofddoel, de heffing van plaatselijke belastingen op middelen van verbruik te beperken.” Wat verder: „Het algemeen belang, dat der onbemiddelde volksklassen, en de billijkheid vorderen zeer, dat de heffing dezer belastingen binnen vaste grenzen worde beperkt. Geldt dit inzonderheid van die op de eerste levensbehoefden, het dient ook van andere, *overigens aanbeveling verdienende*, gelijk de accijnsen op den wijn en het gedistilleerd, te worden gezegd.”

Ik zou u ook kunnen wijzen op de Memorie van Beantwoording, ook op die aan deze Kamer, maar mij dunkt de woorden zijn duidelijk, en ik geloof met den heer Smit, dat, zoo de Regering in de gemeentewet de heffing van gemeente-accijnsen had willen verbieden, die wet niet zou zijn aangenomen. Wij bewegen ons dus op een geheel nieuwen weg.

Nu is de eerste vraag: is met betrekking tot dit wetsontwerp de weg, die reeds is afgelegd, overeenkomstig de Grondwet? De Raad van State is niet gehoord over het ontwerp zoo als het daar ligt. De heer Smit heeft gezegd: ja, het is eenigzins moeilijk, ik moet dit aan de Regering toegeven. Maar mij dunkt, waar het zoo gewichtige belangen geldt als hier, had dit voorschrift der Grondwet niet mogen voorbij gezien worden.

Maar die vraag is minder gewichtig, doch eene tweede vraag, ook door den heer Smit behandeld, is: laat de Grondwet toe, eene belasting voor de gemeenten bij de wet uit te schrijven? En zoo ja, kan dit dan plaats hebben op de wijze als hier wordt voorgesteld? De Grondwet heeft in art. 140 aan de gemeentebesturen de regeling en het bestuur van de huishouding der gemeenten overgelaten, en in art. 142 bepaald dat het initiatief, dus het eerste besluit tot heffing van eene plaatselijke belasting, van het gemeentebestuur moet uitgaan. Zij heeft daarbij voorgeschreven, dat de wet algemeene regelen zal geven met betrekking tot de belastingen, die zullen kunnen geheven worden.

Het is bekend, dat de algemeene beginselen, die in deze bepaling zijn nedergelegd, evenzeer voorkwamen in de Grondwetten van 1815 en 1840, en dat alleen de bewoordingen van art. 157 Grondwet van 1815: „voor zoover tot goedmaking der plaatselijke uitgaven eenige belastingen mogen noodig zijn, gedragen dezelve beturen zich stiptelijk naar hetgeen deswege bij de algemeene finantiële wetten verordend en bepaaldelijk is vastgesteld”, vervangen zijn

door de reeds aangehaalde bewoordingen, dat de wet algemeene regelen zal stellen.

Nu schijnt het mij toe, dat zoowel uit de voorschriften van de Grondwet van 1815 en van 1840, als ook uit die van de tegenwoordige Grondwet blijkt, dat geene belasting ten behoeve van de gemeenten kan worden geheven dan op grond van het besluit tot heffing, dat van het gemeentebestuur uitgaat. Dat gevoelen kleeft ik niet alleen aan, maar er zijn meerderen die in dat gevoelen hebben gedeeld. Ik zou u verschillende autoriteiten kunnen noemen. Maar ik zal één inroepen, die zeker niet verdacht kan zijn. De hoogleeraar Thorbecke schreef in zijn bekend werk over de plaatselijke begrootingen het volgende: „Het voorstel, het ontwerpen der belastingen en harer inrigting, omvattende zoowel legger of tarief als reglement op de invoering, is volgens art. 155 alinea 1 en 2 der Grondwet uitsluitend regt der plaatselijke overheid.”

Nu is het bekend, dat niettegenstaande dit grondwettig voorschrift, bij de wet van 1821 werd vastgesteld, dat er eenige opcenten op de grond- en personele belasting ten behoeve van de gemeenten zouden worden geheven. Nu zegt dezelfde schrijver op bladz. 96: „Het beginsel der Grondwet dat de belasting niet dan op voorstel van het plaatselijk bestuur stand grijpt, is door den wetgever bij het eerste gedeelte van art. 15 der wet van 12 Julij 1821 voorbij gezien. De wetgever kon gebieden dat eene plaatselijke gemeente, door ongenoegzaamheid van inkomen uit andere bronnen gedreven tot belasting, in de eerste plaats opcenten zou moeten voorstellen op de hoofdsommen der grond- en personele belasting. Maar de wetgever mogt het oordeel van het plaatselijk bestuur over de noodzakelijkheid eener belasting niet vooruitloopen. Hij mogt evenmin het getal der te heffen opcenten vooraf bepalen; schoon hij er te regt het maximum van voorschreef.”

Maar wat geschiedt nu bij deze wet? Zij stelt vast eene Rijksbelasting op het personeel, maar bepaalt tevens dat de gemeentebesturen over $\frac{4}{5}$ zullen kunnen beschikken. Is dit iets anders dan de wet van 1821 gedaan heeft? Ik geloof het niet en daarom meen ik dat er voor mij een grondwettig bezwaar is om aan deze wet mijne stem te geven.

Belastingen voor 's Rijks kas bestemd worden vastgesteld door de wetgevende magt, provinciale belastingen door de Provinciale Staten, gemeentebelastingen door den gemeenteraad, op de wijze bij de Grondwet voorgeschreven. Treedt nu de Rijkswet op het gebied dat door de Grondwet aan de Provinciale Staten en aan de gemeenteraden is voorbehouden, dan gaan, naar mijne bescheiden Meening, ministers en leden van de vertegenwoordiging zitten op de stoelen van de Provinciale Staten en van de gemeentebesturen. Dit is juist hetgeen de Grondwet niet heeft gewild.

In de andere Kamer heeft men zich beroepen op het voorbeeld van België. Maar is dit beroep wel juist? In de Belgische grondwet komt slechts één artikel voor en wel het 108ste, dat spreekt van provinciale en plaatselijke besturen. Dit artikel bepaalt dat alles aan de wet zal worden overgelaten, maar spreekt van geene provinciale of plaatselijke belastingen. Wat dus in België wel kon gedaan worden, kan naar mijne meening in Nederland niet geschieden.

Kon het geschieden, zou het dan wenschelijk zijn dat het gedaan werd op de wijze als bij deze wet plaats heeft? Alle gemeenten zullen betalen $\frac{4}{5}$ van de personele belasting, die ter beschikking van de gemeentebesturen wordt gesteld, maar niet alle gemeentebesturen zullen die $\frac{4}{5}$ ook ontvangen. Dit is in mijn oog vooreerst eene onbillijkheid en onregtvaardigheid, want de algemeene wetgever kan geene belasting uitschrijven of zij moet algemeen en gelijk gedragen worden. Ik voed zelfs eenigen twijfel, of hier niet gedacht moet worden aan een privilegie in het stuk van belastingen, door art. 172 der Grondwet verboden.

Neemt aan, Mijne Heeren, dat er slechts ééne gemeente is, maar er zullen zeker meer zijn, die die $\frac{4}{5}$ van de personele belasting niet zullen ontvangen; die opbrengst zal dus vloeijen in de Staatskas, en dan genieten al de overige gemeenten, welke die $\frac{1}{5}$ in hare kas zin vloeijen, toch bepaaldelijk een privilegie tegenover een beperkt aantal gemeenten, die aan de Staatskas eene belasting opbrengen welke door de andere gemeenten niet wordt opgebracht.

Er is echter nog meer. In de Memorie van Beantwoording vinden wij de volgende woorden, die ik nogmaals in herinnering moet brengen, ofschoon de geachte eerste spreker van dezen morgen ze reeds voorlas:

„Bij die verschillende gelegenheden verdedigde hij [de Minister van Binnenlandsche Zaken] het gevoelen, dat de artt. 232—234 van plaatselijke belastingen sprekende naar de letter niet toepasselijk zijn op de besluiten, waarbij over het $\frac{1}{5}$ der personele belasting beschikt wordt, maar dat gelijke reden, als die den wetgever

LIV. *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

krachtens art. 142 der Grondwet leidde om 's Konings goedkeuring op de heffing van plaatselijke belastingen te vorderen, evenzeer voor de goedkeuring van het raadsbesluit tot beschikking over een deel van het personeel pleit."

Verschillende sprekers hebben getracht van den Minister eene verklaring te verkrijgen, dat die woorden niet zoo moeten worden opgevat, en dat het voldoende zal zijn als de gemeentebesturen de 4/5 brengen op hunne begrooting en de goedkeuring van Gedeputeerde Staten daarop wordt verleend. Geen raadsbesluit zal dus ten deze te pas komen, en geene Koninklijke goedkeuring zal noodig zijn.

Het is mogelijk dat de Minister op het door hem in de andere Kamer geuit denkbeeld — zoo als de heer Hein reeds heeft aangewezen — en in onze Memorie van Antwoord nedergeschreven terugkomt; doch ik kan niet verwachten dat, waar de Minister in de Tweede Kamer en wel met den heer van Bosse omtrent dit punt in discussie trad, dat gevoelen bepaald voorstond en het in onze Memorie van antwoord bij herhaling nederschrijft, daarop zal willen of kunnen terugkomen. Maar aannemende dat de Minister volhardt bij hetgeen in de Memorie van Antwoord geschreven staat, dan krijgt dat deel der personele belasting een dubbel karakter, dat van Rijksbelasting ten gevolge van de wet die de heffing beveelt, en dat van gemeentebelasting, ten gevolge van het besluit van den gemeenteraad, goedgekeurd door den Koning, welk besluit de beschikking beveelt.

Nu vraag ik echter, of onze Grondwet wel iets zoolanigs kent. Kent deze wel eene belasting die aan den eenen kant als Rijks-, en aan den anderen kant als gemeente-belasting moet beschouwd worden? En is dit het geval, zal men dan dat deel der personele belasting wel in berekening mogen brengen voor den census? Het is bekend dat de Regering, toen zij de gemeentewet voordroeg, het gevoelen voorstond dat onder de belastingen in art. 76 der Grondwet genoemd alleen moesten worden verstaan Rijks- directe belastingen. Mede is het bekend dat de Regering nu bij het voordragen van deze wet op dat denkbeeld is teruggekomen, maar ik voor mij maak bezwaar om de Regering op dien weg te volgen, en beken te kunnen deelen in het gevoelen, dat de tegenwoordige Minister van Binnenlandsche Zaken daaromtrent in de Memorie van Toelichting betrekkelijk de kieswet heeft ter neder geschreven. Ik maak dus zwaarigheid om te erkennen, dat eene gemeentelijke belasting onder den census mag worden medegerekend. Ik geloof dus dat in de wet, zoo als zij daar ligt, het bezwaar van den census niet is weggenomen, en tevens dat hetgeen daaromtrent in de andere Kamer is gezegd, ook volkomen op deze gewijzigde wet toepasselijk blijft.

Een van beide is ten minste zeker waar: of het is eene Rijksbelasting, en dan wordt eene Rijksbelasting voor vier vijfden ten behoeve der gemeenten geheven, en dat is wat de Grondwet niet wil, of het is eene gemeente-belasting, en dan zal zij medetellen voor de berekening van den census, evenzeer iets wat de Grondwet verboden heeft. Beide gevallen zijn dus voor mij een grondwettig bezwaar.

Maar nu is de vraag, is het nuttig, is het wenschelijk, het belastingstelsel van de gemeenten, dat nauwelijks een achttal jaren na de invoering van de gemeentewet volledig in werking is, nu weer geheel om ver te werpen? De gemeentewet stond vijf jaren toe om de belastingen overeenkomstig de in die wet gestelde regelen te wijzigen. Niet zonder moeite is dit op vele plaatsen tot stand gebracht, en wij zouden nu dus wederom afbreken hetgeen nog zoo weinige jaren gewerkt heeft en met veel moeite is daargesteld.

Maar men zal dat niet alleen afbreken, het nieuwe gebouw, hetwelk het bestaande moet vervangen, zal vóór den 1sten Mei 1866 moeten voltooid zijn. Ik wensch daarom toch in overweging te geven of de weinige maanden, welke nog moeten verlopen tusschen nu en het genoemde tijdstip, voldoende zijn voor alle gemeentebesturen, om een zoo gewichtig onderwerp voor te dragen, en voor de Regering om daaromtrent te beslissen.

Maar waarom zullen wij dan afbreken? Alleen om het lievelingsdenkbeeld: „plaatselijke verbruiksbelastingen moeten worden afgeschaft," in het leven te roepen. Maar is dat denkbeeld praktisch uitvoerbaar? De Regering zelf schijnt er aan te twifelen, want in art. 10 van het wets-ontwerp lezen wij, dat wetten zullen voorgedragen worden om van de algemeene regels af te wijken voor die gemeenten, voor wie dat noodzakelijk mogt zijn.

Zijn dan, zoo als door den heer Hein straks is gezegd, alle verbruiksbelastingen ten behoeve der gemeenten zoo onbepaald af te keuren? Is het zoo waar, dat niemand den moed meer heeft om de verdediging daarvan op zich te nemen? Ik verschil bescheiden van dat gevoelen, en ik geloof dat eene verbruiksbelasting op gedistilleerd en op wijn de eerste de beste is van alle ge-

meentelijke belastingen, en zoo als ik de eer had zoo even aan te toonen, veroordeelde de Regering bij het voordragen der gemeentewet die belasting in geen deele. Maar zou het dan ook zoo verkeerd zijn, in algemeen zinn, om in die groote gemeenten, die met zoo veel uitgaven bezwaard zijn, waar zoo veel moet uitgegeven worden, om het genoeg en het levensgenot der inwoners te verhoogen, hun gemak te bevorderen, om voor de veiligheid van personen en eigendommen te waken, door eene kostbare brandweer en eene talrijke politiemagt, sommige voorwerpen van verbruik door belastingen te treffen? Zou het nog niet veel meer bezwaar na zich slepen, indien men daar alleen tot directe belastingen zijne toevlucht kan en mag nemen? Zou men door een dergelijk voorschrijf de plaatselijke gesteldheid, de omstandigheden waarin sommige gemeenten geplaatst zijn en zelfs misschien ten gevolge van misslagen van vroegere besturen, niet te veel voorbijzien? In mijn oog is het ondoelmatig om een verbod tot heffing van verbruiksbelastingen in de wet te schrijven. Men late het over aan de door de wet aangewezen gemeente-vertegenwoordiging, om met het oog op plaatselijke toestanden en behoeften dat gewichtig vraagstuk te beslissen.

Het schijnt mij toe dat men te veel waarde hecht aan het denkbeeld om de plaatselijke belastingen in alle gemeenten aan geheel dezelfde regelen te onderwerpen. Ik blijf volharden bij het gevoelen, dat ik vroeger hier verdedigd heb, dat het volstrekt niet nuttig, niet noodig, niet wenschelijk is om voor de groote gemeenten, als Amsterdam, Rotterdam, 's Gravenhage, Utrecht, Groningen en andere meer, juist dezelfde regelen te willen schrijven die voor de kleinste plattelandsgemeenten, zeer goed, doelmatig, en nuttig kunnen werken. Ik geloof dat daar de grondoorzaak van de kwaal ligt. Daar waar zware belastingen moeten geheven worden, hetzij voor het Rijk, hetzij voor de gemeenten, geloof ik dat altijd, indien men alleen toelaat om directe belastingen te heffen, er eenzijdige druk zal ontstaan, die altijd zeer zwaar zal treffen dien breedten zoom van den middelstand, die de kracht van elke maatschappij uitmaakt.

Het schijnt niet twijfelachtig dat er wetten zullen worden voorgedragen om verschillende gemeenten van de regelen dezer wet te ontheffen, maar ik begrijp niet regt hoe die gemeenten zullen kunnen geholpen worden. Ik vraag daarom: op welke voorwerpen zullen verbruiksbelastingen mogen geheven worden? Het gedistilleerd is Rijksbelasting geworden. De wijn zal, zoo het schijnt, naar een tractaat dat schijnt te bestaan, maar dat we niet mogen kennen, niet mogen worden belast. Het gemaal en het geslagt zijn als verbruiksbelastingen gebrandmerkt. Wil men dan verbruiksbelastingen toelaten, zoo ja, op welke voorwerpen?

Zoo men dit nu niet wil toelaten, zal dan aan die gemeenten toegestaan worden om de opcenten op het personeel tot zulk eene hoogte op te voeren, als noodig zal zijn om in het tekort voorzien?

Zal noch het een, noch het andere mogen plaats vinden, op welke wijze zal de Regering dan handelen? Ik begrijp het niet regt, tenzij zij mogt willen komen tot een subsidie-stelsel.

Het blijkt uit de overgelegde staten, dat in de meeste van die gemeenten, die door den afstand van de 4/5 van het personeel niet genoeg verkrijgen, en ook in sommige andere gemeenten, de belasting op het gedistilleerd nu veel hooger is, dan zij zal worden bij aanneming van deze wet. De heer van Rhemen van Rhemenshuizen heeft gezegd, dat men in Brummen 100 opcenten heft, ik geloof dat hij zich vergist, want 100 opcenten zouden f 35 per vat uitmaken. Evenwel, het blijkt, zoo als ik zeide, uit de overgelegde staten, dat er eene hooge belasting op het gedistilleerd in sommige plaatsen geheven wordt, en nu is het niet twijfelachtig dat, na de aanneming van deze wet, in een tal van die groote gemeenten de belasting op het gedistilleerd zal verminderen.

Is dat nu wenschelijk? Is het wenschelijk om die belasting door eene directe gedeeltelijk te vervangen?

Maar er is nog een ander, veel erger gevolg van dit ontwerp te voorzien. Ik maak daaromtrent de woorden van de *Gemeentestem* van 5 Junij jl. tot de mijne: „Al wat een gemeenteraad bepaalt tot bezuiniging op de plaatselijke uitgaven, is voor de ingezetenen zonder enig belang, want wat de gemeente minder behoeft van de 4/5 of de 80 per cent, behoudt het Rijk en de ingezetenen betalen er geen cent minder om."

Dit slaat op al die gemeenten, die door de 4/5 van het personeel meer ontvangen dan zij op dit oogenblik aan verbruiksbelastingen heffen, en het getal van die gemeenten is niet gering.

Maar nu eene andere vraag: er zullen kunnen geheven worden 40 opcenten op de grondbelasting op de gebouwde eigendommen, en nu vraag ik, is dat werkelijk overal eene billijke, gelijk drukkende belasting? Ieder weet dat daar waar geheel nieuwe gebouwen worden gezet, men acht jaren vrijdom van grondbelasting

LIV. *Wijziging der gemeentewet voor zooveel de plaatselijke belastingen betreft.* (Beraadslaging.)

geniet, dat daar waar een gebouw geheel of gedeeltelijk wordt afgebroken en nieuw opgebouwd, of vijf jaren, of drie jaren vrijdom wordt genoten van grondbelasting en dus ook van de opcenten op die belasting. Nu is het bekend dat in onze bloeiendste steden in den laatsten tijd een aantal nieuwe huizen zijn verzeen. De personen, die die huizen hebben gebouwd of verder zullen bouwen, genieten 8, 5 of 3 jaren vrijdom van grondbelasting en alzoo ook vrijdom van de gemeente-opcenten op die belasting. Is dat billijk? Zoolang die opcenten bleven op het bedrag bij de gemeentewet bepaald, moge dit weinig bezwaar gehad hebben; maar nu die belasting zoo hoog zal kunnen worden opgevoerd en dus een der hoofdelementen van het plaatselijk belastingstelsel zal uitmaken, twijfel ik, of het eene billijke belasting is.

Nog een woord over de gevolgen voor de finantien van het Rijk.

Het eerste gevolg zal zijn, en de Regering heeft het erkend dat het in haar streven ligt, dat de geheele personele belasting binnen weinige jaren uit de rij der Rijksbelastingen zal verdwijnen. Daartegen heb ik groot bezwaar. Ik noem met den heer Smit de Rijksbelasting op het personeel den hoeksteen van ons stelsel van directe belastingen, en ik zou mij bezwaard gevoelen mede te werken om dien hoeksteen weg te nemen.

Het tweede bezwaar is, dat het Rijk een aanzienlijk deel van zijne inkomsten moet missen. Het is reeds dikwijls herhaald, dat het Rijk f 6 700 000 aan zekere inkomsten van twee directe belastingen afstaat. Het ontvangt daarvoor alleen de verhoogde opbrengst van de belastingen op de suiker en het gedistilleerd, aequivalenten, die echter altijd onzeker zijn. Als ik nu aanneem dat de daaromtrent in ons verslag gemaakte berekeningen juist zijn en dat die accijnsen zullen kunnen opbrengen f 5 403 000, dan zal het Rijk toch nog meer dan 1 miljoen en vier honderd duizend gulden opofferen. Over de andere aequivalenten zal ik niets zeggen; na al hetgeen daarover reeds is aangevoerd, is het zeker dat zij geene waarde hebben.

Nu is het u allen bekend, dat ik in December jl. met den Mi-

nister van Finantien in gevoelen heb verschild over den toestand waarin 's Rijks finantien verkeerden, en dat ik in diens gunstige denkbeelden niet kon of mogt deelen. Ik vind dus veel bezwaar in het opofferen van een zoo groot bedrag van onze inkomsten. Maar al dwaalde ik in dit opzigt, dan is toch de weg, die hier bewandeld wordt, niet die, welken ik in het algemeen belang nuttig en noodig zou achten. Men zegt de mindere standen te willen helpen; maar men vergeet dan dat er belastingen zijn op zeep en zout, die zwaar op de mindere standen drukken, en als men over f 1 400 000 kon beschikken, had men de belasting op de zeep kunnen afschaffen, waardoor men aan de mindere standen in het geheele Rijk eene aanzienlijke verligting zou gegeven hebben. En wat zal men nu doen? Alleen — als er wetten van uitzondering komen — die mindere standen helpen die in de weinige steden wonen, waar plaatselijke verbruiksbelastingen geheven worden, die hen bijzonder drukken.

Over het gedistilleerd zal ik weinig of niets zeggen. De heer Smit heeft er reeds op gewezen, dat de inkomst daarvan onzeker is. Ik geloof, dat geen Minister van Finantien in staat zal zijn de sluikerij, die aan de grenzen zal ontstaan, te weren, tenzij hij het getal ambtenaren, met het toezigt belast, aanzienlijk wil vermeerderen; maar doet hij dat, dan zal zeker de zuivere opbrengst van de belasting niet beantwoorden aan hetgeen men er nu van verwacht. In allen geval is het eene hoogst onzekere inkomst.

Een woord ten slotte. Heb ik misbruik gemaakt van uw tijd en uw geduld, Mijne Heeren, dan zult gij dit verschoonen. Waar het gewichtige maatregelen geldt die voorgedragen en waarschijnlijk aangenomen zullen worden, moet de minderheid, die daarin gevaar ziet voor het het belastingstelsel van het Rijk en van de gemeenten, duidelijk hare bezwaren uiteenzetten, opdat niet alleen aan tijdgenooten maar ook aan het nageslacht kunne blijken, dat zij niet ten onrechte hare waarschuwendende stem heeft verheven, toen het nog tijd was.